

Rendalen kommune

Planstrategi 2024-2027

- *Raushet, åpenhet og engasjement*

Vedtatt i kommunestyret 19.09.2024, sak 75/24

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	3
1.1	Hva er kommunal planstrategi?	3
1.2	Forholdet til kommuneplanen og plassering i planhierarkiet.....	3
1.3	Erfaringer med kommunal planstrategi.....	4
1.3.1	Status for Planstrategi 2021-2024.....	5
1.4	Kommunens planverk	6
2	Gjeldende kommuneplan – status og erfaringer	7
2.1	Kommuneplanens samfunnsdel	7
2.1.1	Måloppnåelse Kommuneplanens samfunnsdel	7
2.2	Kommuneplanens arealdel.....	8
3	Forventninger	9
3.1	Bærekraftmålene til fn	9
3.2	Nasjonale forventninger.....	10
3.3	Regionale forventninger (Innlandsstrategien).....	11
3.4	Interkommunalt samarbeid	12
4	Utviklingstrekk: utfordringer og muligheter	12
4.1	Befolkningsutvikling og sammensetning.....	13
4.2	Deltidsinbyggeren	16
4.3	Levekår og folkehelse.....	17
4.3.1	Folkehelse	17
4.3.2	Levekår	20
4.3.3	Utdanning og kompetanse.....	21
4.4	Næringsliv og sysselsetting.....	22
4.5	Bolig og fritidsbolig	24
4.6	Arealstrategi.....	26
4.7	Transport og infrastruktur	26
4.8	Klima, natur og miljø.....	27
4.8.1	Naturverdier og kulturarv	27
4.8.2	Miljø og klima.....	28
4.9	Samfunnsikkerhet og beredskap	29
4.10	Kommunal tjenesteyting og forvaltning	29
4.11	Kommunal økonomi	31
5	Planbehov.....	32
5.1	Kommuneplanens samfunnsdel	32
5.2	Kommuneplanens arealdel.....	32
5.3	Øvrige planer	32
6	Planstrategi Rendalen kommune 2025-2029.....	35
6.1	Hvordan arbeide med planoppgaver	35
6.2	Planoppgaver i perioden	36

1 Innledning

1.1 HVA ER KOMMUNAL PLANSTRATEGI?

Planstrategien skal vedtas innen ett år etter konstituering av nytt kommunestyre og gjelder i fire år. Den skal belyse hvilke hovedutfordringer kommunen har og antas å få i perioden, samt hvilket planbehov disse utfordringene utløser.

Som det framgår av § 10-1 skal kommunal planstrategi omfatte en drøfting av kommunens strategiske valg knyttet til samfunnsutvikling, herunder

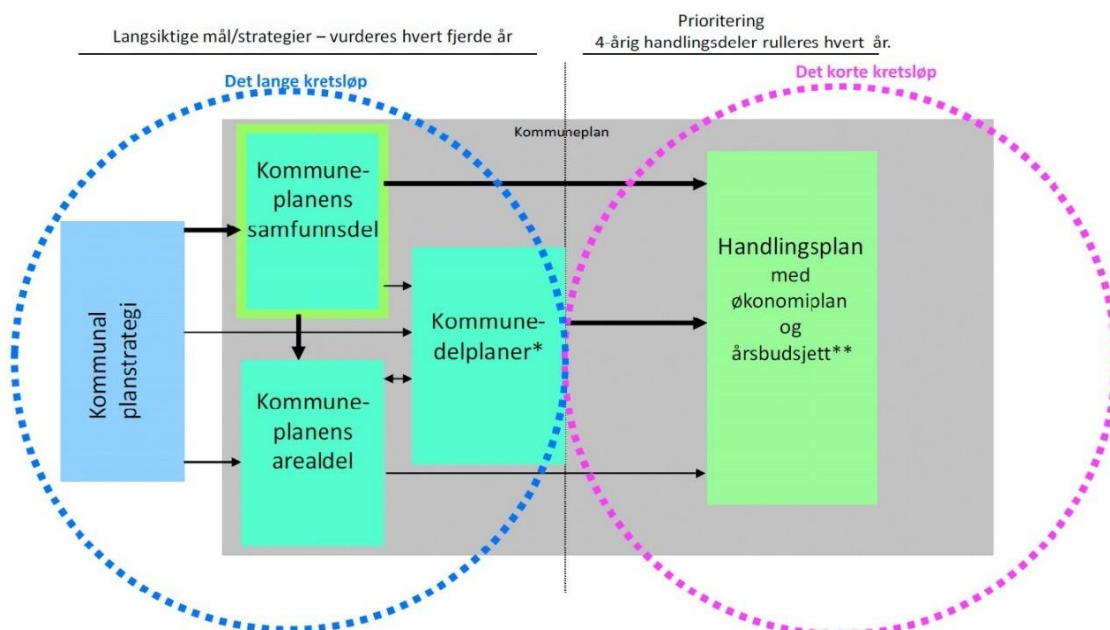
- langsiktig arealbruk
- miljøutfordringer
- sektorenes virksomhet
- en vurdering av kommunens planbehov i valgperioden

Kravet om utarbeidelse av kommunal planstrategi er nedfelt i Lov om planlegging og byggesaksbehandling § 10-1. Planstrategi ble innført med plan- og bygningsloven av 2009 og Rendalen kommune vedtok sin første planstrategi 27.6.2013. Gjeldende planstrategi ble vedtatt 17.12.2020.

1.2 FORHOLDET TIL KOMMUNEPLANEN OG PLASSERING I PLANHIERARKIET

Den kommunale planstrategien skal ha en overordnet rolle i forhold til all kommunal planlegging. Planstrategiens beskrivelse av utfordringer og muligheter legger rammene for øvrig planlegging og avklarer også hvilket planbehov og hvilke prioriteringer en gjør på planområdet i valgperioden.

Følgende figur illustrerer plansystemet:

Illustrasjon av plansystemet.

Planstrategien er altså ikke en egen plantype, men et hjelpemiddel for kommunen til å fastlegge rammer og hvilke behov det er for planlegging. Den er også et nyttig verktøy for å gå gjennom og holde oversikt over kommunens planverk og se planene i en større sammenheng.

Arbeidet med planstrategien kan samordnes med revidering av kommuneplanen ved at det utarbeides planprogram parallelt med eller som en del av planstrategien, som sendes på høring samtidig. Planstrategien foreslår en revidering av samfunnsdelen i perioden, og eget planprogram vil da følge som en egen sak.

1.3 ERFARINGER MED KOMMUNAL PLANSTRATEGI

Det var lagt opp til revidering eller utarbeiding av 20 planer i perioden 2021-2024. Flere større planer med høy prioritet er ferdigstilt og vedtatt, blant annet:

- Strategisk næringsplan
- Energi- og klimaplan
- Forvaltningsplan Mefurua

samt at Kommuneplanens Arealdel har vært ute på førstegangshøring og er i prosess fram til politisk vedtak. Videre er revidering av flere planer vært til behandling, som Beredskapsplan og Arbeidsgiverpolitikken.

Imidlertid har Rendalen kommune flere pågående planer fra forrige periode som prioriteres ferdigstilt ila 2024:

- Oppvekstplan
- Helse- og omsorgsplan
- Helseberedskapsplan

Også Helhetlig ROS-analyse har det vært jobbet med, selv om den ikke har vært med i Planstrategien. Prosessen der er gjennomført i samarbeid med de øvrige Nord-Østerdals kommunene, og forventes vedtatt ila 2024.

Planarbeidet har tatt noe lenger tid enn antatt for flere av planene. Revidering av enkelte planer er ikke gjennomført, det gjelder blant annet:

- Trafikksikkerhetsplanen
- Kulturplanen
- Kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv (Anleggsplanen)

Både Trafikksikkerhetsplanen og Anleggsplanen må revideres for å få gyldighet som grunnlag for regionale og statlige tilskudd på sine områder.

I arbeidet med den forrige planstrategien ble antall planer redusert noe og det ble tatt stilling til nivået på planene for å få et mer bevisst forhold til dette. Samfunnsdelen vedtatt i 2015 er brukt aktivt ved utarbeiding av nye planer og det er en bedre sammenheng mellom planene, med mål og strategier som gjenspeiles videre i delplaner og virksomhetsplaner.

I denne planstrategiperioden er det viktig å se nærmere på oppfølgingen av planene og få en bedre sammenheng mellom handlingsplaner og arbeidet med økonomiplan, gjennom bruk av virksomhetsstyringsverktøyet "Framsikt". Det understrekes at planstrategien er kommunestyret sitt planpolitiske strategidokument, der planoversikten er de prioriterte planvalgene for valgperioden, som igjen skal følges opp av administrasjonen. En revidering av Kommuneplanens samfunnsdel blir en forutsetning for å få en tydeligere struktur med satsingsområder, hovedmål og delmål. Da legges strategiene og veivalg for retning som vil danne et bedre grunnlag for forankring av delplaner og tiltak videre. Dermed kan konkrete handlinger som må til følges opp, og gi grunnlag for rapportering på resultater, dvs. hvordan det går i form av indikatorer og aktivitetsnøkkeltall inn i kommunens årsmelding.

1.3.1 Status for Planstrategi 2021-2024

Nedenfor er tabellen "Prioritering av planoppgaver" for forrige planstrategiperiode tatt inn og det er vist status for gjennomført og pågående planarbeid. Planer markert med gul farge er planer som er kommet til underveis i perioden, uten at de har blitt vedtatt som en del av planstrategien.

Virksomhetsområde/plan	Sist vedtatt	Oppstart	Prioritet	Merknad	2021	2022	2023	2024
Felles/administrasjon								
Arbeidsgiverpolitikk	2017	2020	1	På høring				
Kompetanseplan	2019	2022	2	Påstartet				
Beredskapsplan	2017	2020	1	Vedtatt 22				
Arkivplan	Ny	2020	1	Ferdig				
Digitaliseringsstrategi	Ny	2021	1	Avventes				
IKT-strategi FARTT (interkommunal)	2017	2020	1	Omstart				
Geodataplan for NØGIS (interkommunal plan)	2017	2020	1	Vedtatt 21				
Samfunn og næring								
Strategisk næringsplan	2013	2020	1	Vedtatt 22				
Kultur, idrett og friluftsliv								
Kulturplan	2006	2021	1	Påstartet				
Kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv	2018	2022	1	Ikke påstartet				
Tekniske tjenester								
Trafikksikkerhetsplan	2017	2021	2	Avventer				
Hovedplan vann og avløp	1996	2020	1	Under arbeid				
Hovedplan kommunale bygg	Ny	2022	1	Avventes				
Natur og miljø								
Energi- og klimaplan	2010	2020	1	Vedtatt 23				
Forvaltningsplan Mefurua	Ny	2020	1	Vedtatt 21				
Sti- og løypeplan for Sølnkletten villreinområde	Ny	2023	1	Påstartet				
Oppvekst								
Oppvekstplan	2017	2021	1	Under arbeid				
Helse og omsorg								
Helseberedskapsplan	Ny	2019	1	Under arbeid				
Handlingsplan mot vold i nære relasjoner (interkommunal)	2019	2022	1	Ikke påstartet				
Helse- og omsorgsplan	2016	2021	1	Påstartet				
Arealplaner								
Kommuneplanens arealdel	2014	2021	1	Under arbeid				
Næringsområde Elvål	Ny	2022	1	Vedtatt 23				
Flomsikring Elvål (Fylkeskommunen)	Ny	2022	1	Pågår				

1.4 KOMMUNENS PLANVERK

Kommunen har mange planer og disse utarbeides etter ulikt lovverk. Felles er at de skal sette politikk i system, og så ut i praksis gjennom ulike tiltak som ofte vedtas i økonomiplan.

Kommuneplanen er kommunens øverste styringsverktøy og består av en arealdel og en samfunnsdel. Kommuneplanen kan ved behov detaljeres i form av kommunedelplaner, tema- og/eller reguleringsplaner. Kommuneplanens samfunnsdel og arealdel revideres i samsvar med vedtatt planstrategi.

Kommuneplanens samfunnsdel tar stilling til langsiktige utfordringer og vedtar mål og strategier basert på visjon og verdier. Planen omfatter både kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Samfunnsdelen skal være overordnet grunnlag for de ulike virksomhetenes planer. Kommuneplanens samfunnsdel ble sist vedtatt i kommunestyret 23.9.2015 og bygger på attraktivitetsmodellen.

Kommuneplanens arealdel er en arealplan for hele kommunen. Mål og strategier fra samfunnsdelen skal legges til grunn for arealdelen. Arealdelen skal angi hovedtrekkene i arealdisponeringen og gi bestemmelser for hvilke nye tiltak som kan iverksettes og areal som kan tas i bruk. Den angir bruk og vern av arealer. Kommuneplanens arealdel omfatter planbeskrivelse, plankart og bestemmelser.

Kommunedelplaner kan utarbeides for enten areal eller temaområder. Kommunedelplaner skal følge opp mål og strategier i kommuneplanens samfunnsdel, eller konkretisere arealbruken i et avgrenset geografisk område. Kommunedelplaner har samme juridiske status som kommuneplanen.

Virksomhetsplaner er planer som viser hva kommunen vil prioritere de fire neste budsjettårene for å nå kommuneplanens hovedmål for virksomheten. Virksomhetsplanen er et styringsverktøy for kommunens løpende virksomhet gjennom konkrete tiltak. Planen er et verktøy for de som jobber i virksomheten og den skal gi informasjon til bruker, eier og samarbeidspartnere.

Økonomiplanen er hjemlet i kommuneloven og er kommunens langsiktige plan for investeringer og budsjett og omfatter minst de fire neste budsjettår. Økonomiplanen revideres årlig, og danner grunnlag for årsbudsjett og årsmelding. **Årsbudsjettet** følger opp økonomiplanen og konkretiserer denne i en bindende plan for kommunens midler og bruken av disse i budsjettåret. Tiltakene og bruken av midlene rapporteres i regnskap og årsmelding. **Årsmeldingen** er kommunedirektørens redegjørelse for kommunens virksomhet det siste året og skal rapportere på prioriterte mål og tiltak.

Reguleringsplaner er arealplaner for avgrensede områder og består av et arealplankart med tilhørende bestemmelser og en planbeskrivelse. Reguleringsplaner angir bruk, vern og utforming av arealer og fysiske omgivelser. Reguleringsplaner kan utformes som enten områderegulering eller detaljregulering og kan utarbeides både av kommunen og av private.

Temaplaner er planer som utarbeides etter annet lovverk enn plan- og bygningsloven. Dette kan være planer som er pålagt ved lov eller forskrift, planer som er viktige i planleggingen av de enkelte virksomheter eller planer som omhandler virksomhetsovergrepene temaer. Disse planene kan, når det er ønskelig, utarbeides som kommunedelplaner. Temaplaner er ofte viktige i oppfølgingen av kommuneplanens samfunnsdel, med konkretisering av mål og oppfølging med tiltak. Integreringsplan er et eksempel på en slik temaplan under kommuneplanens samfunnsdel.

2 GJELDENE KOMMUNEPLAN – STATUS OG ERFARINGER

2.1 KOMMUNEPLANENS SAMFUNNSDEL

Kommuneplanens samfunnsdel skal være retningsgivende for arbeidet både i de politiske organ og kommunens administrasjon og legger føringer for resten av kommunens planverk. Mål og tiltak i økonomiplanen og årsbudsjettet skal speile det som er trukket opp som mål i kommuneplanen.

Kommuneplanens samfunnsdel 2015-2027 ble vedtatt i Kommunestyret 23.9.2015. Den har følgende visjon for kommunen:

VISJON

Med røtter fra fortiden og vilje til vekst for fremtiden.

VERDIER

Raushet, åpenhet og engasjement (RÅE).

HOVEDMÅL

- *Vi skal være en attraktiv kommune for bosetting og næringsliv.*
- *Vi skal ta vare på og videreutvikle natur- og kulturverdiene på en bærekraftig måte.*
- *Vi skal aktivt jobbe for å bedre og utvikle samhandlingskulturen i Rendalssamfunnet.*
- *Vi skal vise vilje til nytenking og bli bedre på å heie fram de som satser aktivt innen ulike næringer.*

Samfunnsdelen er utarbeidet gjennom omfattende medvirkningsprosesser med både temamøter, folkemøter, gjestebud og ordinær høring. Mange gode innspill er innarbeidet i planen, som er bygd opp etter attraktivitetsmodellen utarbeidet av Telemarksforskning. Tiltakene i planen er organisert i kategoriene bosteds-, besøks- og bedriftsattraktivitet.

Kommuneplanens samfunnsdel skal til enhver tid være samfunnsrelevant, kunne møte samfunnstrender, regionale og lokale utfordringer, samt speile den politiske styringen i kommunen. Derfor er det viktig å ta samfunnsdelen opp til politisk diskusjon og vurdere rullering, noe som delvis er gjort i forbindelse med politikeropplæringen de siste periodene. Samfunnsdelen blir da en viktig og god plattform for posisjonen og opposisjonen til å utøve politikk og rollen sin som samfunnsutvikler.

2.1.1 Måloppnåelse Kommuneplanens samfunnsdel

Kommunens hovedmål har vært en rettesnor for påfølgende planer, der delmål innenfor attraktivitetene for bosetting og næringsliv er fulgt opp videre. Fra Telemarksforskning har det i årene etter planen ble vedtatt vært gjennomført flere analyser av befolkningsutviklingen. Prognosene fra SSB utfra befolknings sammensetning og andre strukturer har tilsagt en fortsatt nedgang i folketallet i kommunen, men nedgangen har allikevel vært mindre enn det de strukturelle forholdene skulle tilsa. Det vises bl.a. til at Rendalen framstår som en attraktiv kommune å bo i.

Et av hovedmålene har vært at “Vi skal ta vare på og videreutvikle natur- og kulturverdiene på en bærekraftig måte”. Dette har gitt en retning for de satsinger kommunen har gjort, og som har gjort at regionale og statlige midler er tildelt kommunen utfra dette, bl.a. gjennom prosjektene OpplevRendalen og Østvest-prosjektet.

Denne målsettingen har også gjort at man politisk har stått nokså støtt i hvilke utbyggings-prioriteringer som er valgt, og retningen for videre utvikling av Rendalen.

Se videre i vedlegg 2 en mer detaljert oppsummering av hovedmålene og tiltakene i Kommuneplanens samfunnsdel og i hvilken grad de er oppnådd eller gjennomført.

2.2 KOMMUNEPLANENS AREALDEL

Arbeidet med revidering av Kommuneplanens arealdel 2024-2034 er i slutfasen, med forventet vedtak høsten 2024.

Etter klage på en dispensasjonssak vedtok formannskapet å utrede oppstart av revideringen av arealdelen i møte 14.02.2017. Det ble vedtatt at arbeidet med planen skulle starte opp 15.04.2021 og planprogrammet ble vedtatt 14.10.2021. Det ble tidlig i 2022 vedtatt at det skulle leies inn konsulentbistand til utarbeidelse av planen. Konsulentene startet arbeidet med planen i august 2022, planen ble lagt ut på høring og offentlig ettersyn 15.06.2023. Det kom inn flere innspill i høringsperioden, samt innsigelse fra NVE, Mattilsynet og Statsforvalteren, noe som har medført flere endringer av planforslaget som legges ut på ny offentlig høring og ettersyn før endelig vedtak høsten 2024.

Et av hovedmålene med å revidere arealdelen er å forenkle utnyttingen av bebygde eiendommer. Dette med en målverdi om å redusere dispensasjonssaker, noe som har ført til at det har blitt gjort store grep når det kommer til LNFR-spredd områder i kommunen. Et av disse grepene er at vi har gjort en utredning av fritidsboliger i LNFR områder og lagt disse inn i fire ulike kategorier LNFR-spredd. Kategoriene skiller blant annet på bestemmelser i forhold til tillatt byggestørrelse.

Etter innsigelse fra Statsforvalteren har det blitt tatt en gjennomgang av de store LNFR-spredd områdene i kommunen, samt noen andre områder med ulike arealformål. Innenfor disse områdene har vi fjernet dyrket og dyrkbar mark, innmarksbeite og myr, og lagt disse områdene inn som LNFR. Dette er i tråd med bestemmelsene i planen som ikke tillater å bygge ned denne type arealer, så dette grepet er en tydeliggjøring som samkjører plankartet med bestemmelsene i planen bedre. Vurderingen av avsatte områder er i tråd med regjeringen sine [nasjonale forventninger](#) som ønsker at ved revideringen av kommuneplanens arealdel skal tidligere avsatte områder vurderes på nytt, og se på mulighet for tilbakeføring til LNFR-formål. Det omdisponeres heller ikke nye karbonrike arealer til bebyggelseformål i revideringen av arealplanen.

Det er tatt en gjennomgang av kommunens planreserve på fritidsbolig, der administrasjonen og politikerne har vurdert områder avsatt til eksisterende og fremtidig fritidsbebyggelse. Etter denne gjennomgangen ble tomtereserven for fritidsboliger redusert med 36%. Det har også blitt gjort en gjennomgang av reguleringsplanene i kommunen, der det har blitt sendt ut varsel om oppheving av 7 planer. Opphevingen av planene er i hovedsak begrunnet med alder på planene, at utbygging ikke er gjort i henhold til planene eller at planene ikke er realisert. Områdene disse planene har regulert har fått et arealformål, med tilhørende bestemmelser som er tilpasset eksisterende bruk av området.

Planforslagets samlede konsekvenser i planbeskrivelsen til kommuneplanens arealdel 2024-2034 oppsummerer som følger:

Oppsummert medfører forslaget til kommuneplanens arealdel 2024– 2034 få negative konsekvenser, og bidrar i liten grad til økt risiko og sårbarhet. Hovedgrepene som kommunen tar knyttet til fritidsbebyggelse og spredt bebyggelse i LNFR i kommuneplanens arealdel er vurdert å få positive konsekvenser både for naturverdier, jord- og skogbruksressurser. Forslaget til ny arealdel kan for disse temaene betegnes som en miljørevisjon av gjeldende plan.

Mer om prosessen, grep som er gjort, plandokumenter og plankart finnes på arealplaner.no.

Erfaring med revidering av kommuneplanens arealdel.

Vi har fått god støtte av plankonsulenter til å utarbeide arealplanen, noe som har ført til at vi har klart å holde en god fremdrift. Gjennom arbeidet har det vært viktig med en tett dialog opp mot plankonsulent, administrasjonen og politikerne for å sørge for at vi får en plan som kommunen kan bruke som et godt verktøy i forvaltningen fremover.

Etter en stor revidering nå, ser vi viktigheten av å avsette ressurser til å gjøre små revideringer av planen litt oftere, enn det å sette av store ressurser til en full revidering når planen er utdatert. Eksempler på små revideringer underveis kan være å oppdatere planen med nye aktsomhetskart eller flomutredninger når disse kommer, eller endre en bestemmelse om vi ser at denne ikke fungerer i saksbehandlingen, ved at den for eksempel fører til mange dispensasjoner som kunne vært unngått.

Muligheten for å gi dispensasjoner vil fortsatt være et viktig verktøy i saksbehandlingen, dette fordi det dukker opp behov man ikke klarer å forutse gjennom arbeidet med arealplanen. Men grepene som er gjort reduserer dispensasjoner vi ser har dukket opp regelmessig.

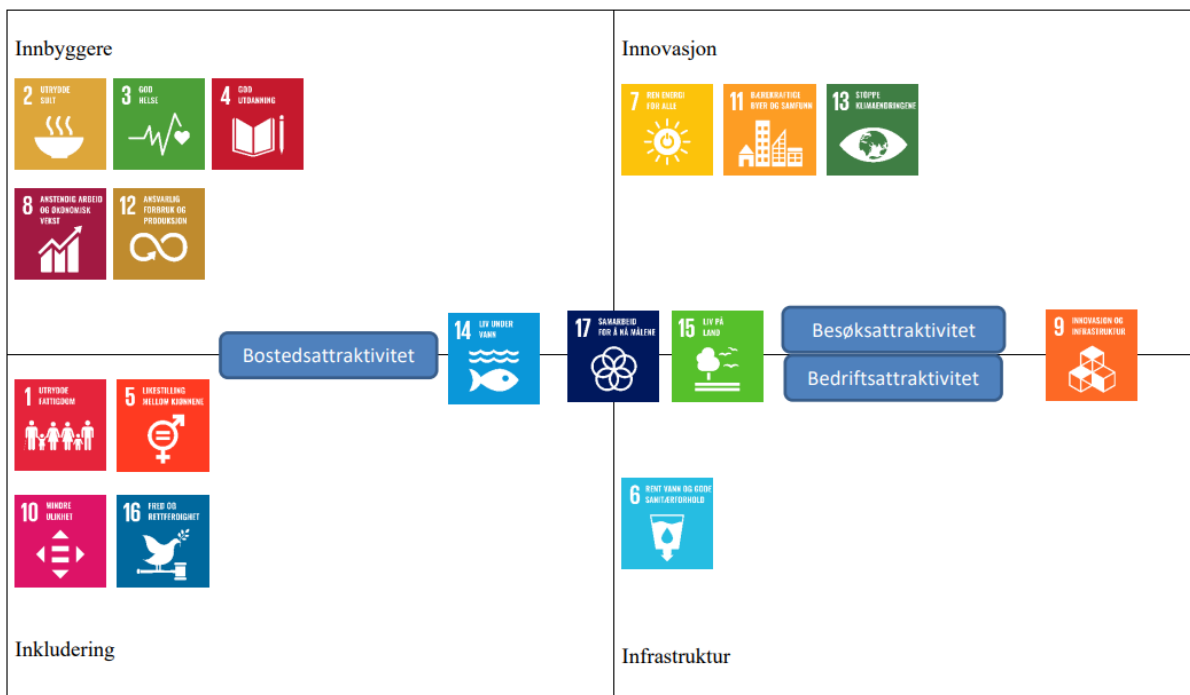
3 FORVENTNINGER

3.1 BÆREKRAFTMÅLENE TIL FN

Regjeringen har bestemt at FNs 17 bærekraftsmål, som Norge har sluttet seg til, skal være det politiske hovedsporet for å ta tak i vår tids største utfordringer, også i Norge. Det er derfor viktig at bærekraftmålene blir en del av grunnlaget for samfunns- og arealplanleggingen

I planverktøyet Framsikt kobles de overordnede målene til FNs bærekraftsmål og delmål. På denne måten vises det hvilke av bærekraftsmålene vi har mål for, og hvordan vi følger opp disse. Dette skal gjøres gjennomgående, fra de langsiktig, overordnede planene, via økonomiplanen og virksomhetsplaner til rapportering.

Nedenfor er bærekraftmålene organisert etter [Innlandsstrategiens](#) fire i-er (innbyggere, innovasjon, inkludering og infrastruktur) samt de tre attraktivitetene brukt i kommuneplanens samfunnsdel og tidligere planstrategier (bosteds-, besøks- og bedriftsattraktivitet). Mange bærekraftsmål passer under flere av temaene, men er lagt der de anses som mest relevant. Bærekraftmålene blir viktige også ved revidering og utarbeiding av nye (del)planer.

3.2 NASJONALE FORVENTNINGER

Kommunal- og distriktsdepartementet

Regjeringen legger hvert fjerde år fram nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging for å fremme en bærekraftig utvikling i hele landet. Fylkeskommunene og kommunene skal følge opp de nasjonale forventningene i planstrategier og planer. Forventningene skal også legges til grunn av statlige styresmakter når de medvirker i planleggingen. De nasjonale forventningene til kommunal planlegging ble sist lagt frem av regjeringen i juni 2023. Den nasjonale politikken som formidles gjennom forventningene vil kunne gi føringer for arbeidet med å avklare planbehov i kommunal planstrategi, og skal følges opp i den kommunale planleggingen etter plan- og bygningsloven. Det viktigste herfra er at planleggingen skal fremme bærekraftig utvikling, og at planleggingen skjer samordnet og i samarbeid, for å gi trygge og inkluderende lokalsamfunn.

For perioden 2023-2027 har regjeringen vektlagt fem hovedområder:

- Samordning og samarbeid i planleggingen
- Trygge og inkluderende lokalsamfunn
- Velferd og bærekraftig verdiskaping
- Klima, natur og miljø for framtida
- Samfunnsikkerhet og beredskap

I Statsforvalterens forventningsbrev til kommunene, datert 3.11.2023, ønsker de å legge til rette for et videre godt samarbeid om kommunal planlegging, og har lagt inn en [oversikt](#) over innspillene Statsforvalteren har til arbeidet med planstrategien. Her fokuserer staten på viktigheten av

kommunens arbeid med arealplanlegging, samfunnssikkerhet og beredskap, barn og unge, helse og omsorgstjenester, sosial boligpolitikk, miljøutfordringer, samt forutsetninger for gode tjenester til innbyggerne. Forventningene fra Statsforvalteren vil bli lagt til grunn for videre plan- og utredningsarbeid i Rendalen kommune.

Nasjonal transportplan

Regjeringen legger i meldingen om Nasjonal transportplan 2025–2036 frem en helhetlig strategi for transportpolitikken basert på de nasjonale transportpolitiske målene. Det overordnede målet for transportpolitikken er et effektivt, miljøvennlig og trygt transportsystem i hele landet i 2050. Regjeringens strategi tar utgangspunkt i at vi står i en klima- og naturkrise. Samtidig skal samfunnets behov for mobilitet ivaretas. Transportpolitikken spiller en viktig rolle i å understøtte øvrige politikkområder og ønsket samfunnsutvikling. Regjeringen legger følgende til grunn for prioriteringene av ressursbruken i den kommende planperioden: – Vi skal ta vare på det vi har, – vi skal utbedre der vi kan, og utnytte kapasiteten i både eksisterende infrastruktur og transporttilbud bedre, – vi skal bygge nytt der vi må.

3.3 REGIONALE FORVENTNINGER (INNLANDSSTRATEGIEN)

Innlandsstrategien 2024–2028 er i skrivende stund nettopp sendt på høring. Den løfter opp fellesprosjektet som er å bygge Innlandet og ta i bruk mulighetene i samarbeid på tvers av kommunegrenser, forvaltningsnivåer og sektorer. Gjennom felles mål og felles retning skal vi finne nye og balanserte samfunnsløsninger. Sammen med visjonen og langsiktige mål er følgende fire satsningsområder foreslått videreført:

- Innbyggere
- Inkludering
- Innovasjon
- Infrastruktur

Fylkesplanleggingen skal legges til grunn for fylkeskommunal virksomhet og være retningsgivende for kommunal planlegging. For Rendalen kommune vil de regionale planene, vedtatt i 2023, ha betydning.

- [Regional plan for det inkluderende Innlandet \(2023-2026\)](#)
- [Regional plan for samfunnstryggleik \(2023-2035\) - Saman om eit tryggare fylke](#)
- [Regional plan for klima, energi og miljø \(2023-2030\) - Det grønne Innlandet](#)

De Regionale planene er alle tverrfaglige brede planer som også er aktuelle for perioden 2024-2028. Fylkeskommunens planprosess har ikke avdekket behov for nye regionale planer i perioden 2024–2028, men legger opp til nye strategier på enkelte områder: [Innlandsstrategien 2024–2028 – høring - Innlandet fylkeskommune](#).

Det er også andre regionale planer som f.eks. for vannforvaltning og villrein, og alle de regionale planene skal legges til grunn i planlegging og annen virksomhet i regionen (jf. Plan- og bygningsloven § 8-2). Oversikt over regionale planer: <https://innlandetfylke.no/tjenester/plan-statistikk-og-folkehelse/regionale-planer-og-strategier/>.

3.4 INTERKOMMUNALT SAMARBEID

På områder der vi har interkommunale samarbeidsordninger må planene sees i sammenheng og koordineres. Samarbeidskommunene i FARTT (Folldal, Alvdal, Rendalen, Tynset, Tolga) har noe ulik tidsplan på arbeidet med sine planstrategier, men vurdering av de interkommunale planene er vurdert i både fagsamarbeidene og i egne avklaringsmøter.

Dette gjelder planene:

- Rusmiddelpolitisk handlingsplan 2007-2020
- Handlingsplan for vold i nære relasjoner 2019-2022

I tillegg vil det i NØGIS-samarbeidet omfatte “Geodataplan for NØGIS-samarbeidet 2021-2024”, samt via FIAS temaplanen “Avfall og miljø 2019-2025”.

Aktuelle kommende planer utover disse på samarbeidsområdene, eller der det blir avklart felles planarbeid, må være forankret i Kommunedirektørforum og eventuelt Interkommunalt Politisk råd for Nord-Østerdal (IPRNØ). Dette vil også omfatte vurderingen av en felles Digitaliseringsstrategi som en oppfølging av “Kompetanseløftet Digital Transaksjon” kommunene deltok i gjennom Digi-Innlandet i 2023/2024.

Ny “Strategisk plan for Interkommunalt politisk råd Nord-Østerdal (IPRNØ) 2024 – 2028” er lagt fram for kommunestyrene i april 2024. Det er utarbeidet en felles visjon: Nord – Østerdal «Et naturlig valg for framtida».

Nord-Østerdal skal i løpet av neste fireårs periode stimulere næring og landbruk til utvikling og etableringer av attraktive arbeidsplasser som både ivaretar og tiltrekker seg ny bærekraftig kompetanse. Hovedsatsingsområdene i planforslaget er Næringsutvikling, Landbruk, Kunnskap og kompetanse

4 UTVIKLINGSTREKK: UTFORDRINGER OG MULIGHETER

Rendalen påvirkes av de store internasjonale trender i samfunnsutviklingen, som:

- klimaendringer og naturtap (global og nasjonal utfordring)
- digitalisering (nye arbeidsformer, nye tjenester og kompetanse)
- globalisering (økt samhandling, påvirkning og avhengighet mellom mennesker og land)
- urbanisering (vekst i større byer og byområder)
- sikkerhetspolitisk ustabilitet (Ukrainakrigen, Midt-Østen, Asia med håndtering av flyktninger, endringer i globale verdikjeder, høyere handelskostnader og usikkerhet knyttet til forsyningsikkerheten)
- pandemien (endringer i vaner og nye måter å jobbe på)

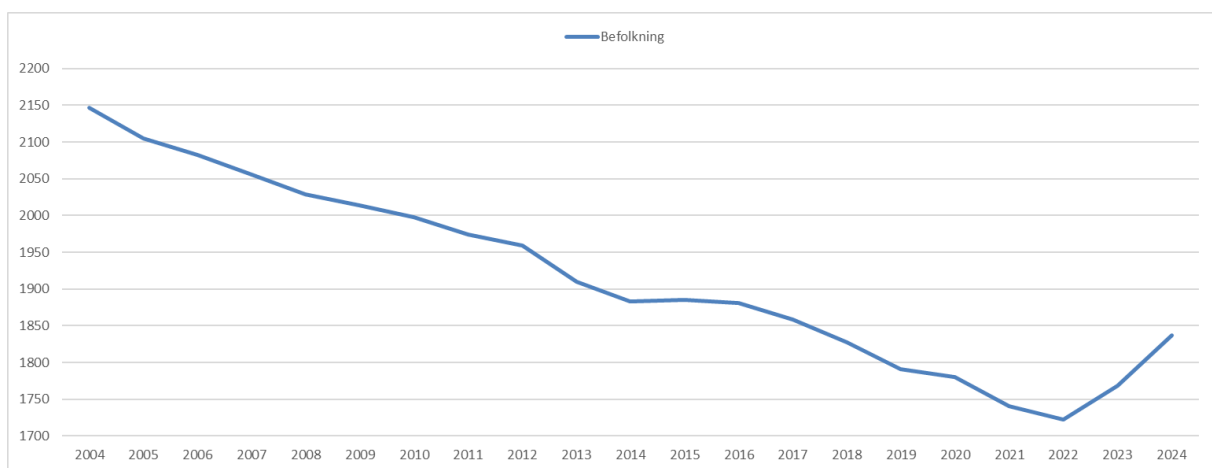
Hovedutfordringen er befolkningsutvikling over tid og et kapitalsvakt næringsliv. Rendalen har allikevel gode forutsetninger framover med naturressurser i skog og fjell, beiteressurser og jordbruk. Mulighetene ligger også i å rigge seg for å posisjonere Rendalen for å utvikle oss mot lavutslippssamfunnet, og satsingen knyttet til solenergi-produksjon og tilknyttede virksomheter på Kværnesmoa. Bidragene her, innenfor en bærekraftig utvikling som også kan gi sårt tiltrengte arbeidsplasser og igjen videre verdiskaping og tilflytting til kommunen, kan gi spennende utviklingsmuligheter og framtidsbilder.

Ved å fokusere på innovasjon og teknologi, kan vi skape nye muligheter og jobber som appellerer til unge folk. Vi må investere i etterutdanning og kompetanseutvikling for å møte fremtidens behov. Dette er ikke bare viktig for å beholde eksisterende arbeidsplasser, men også for å tiltrekke oss nye bedrifter.

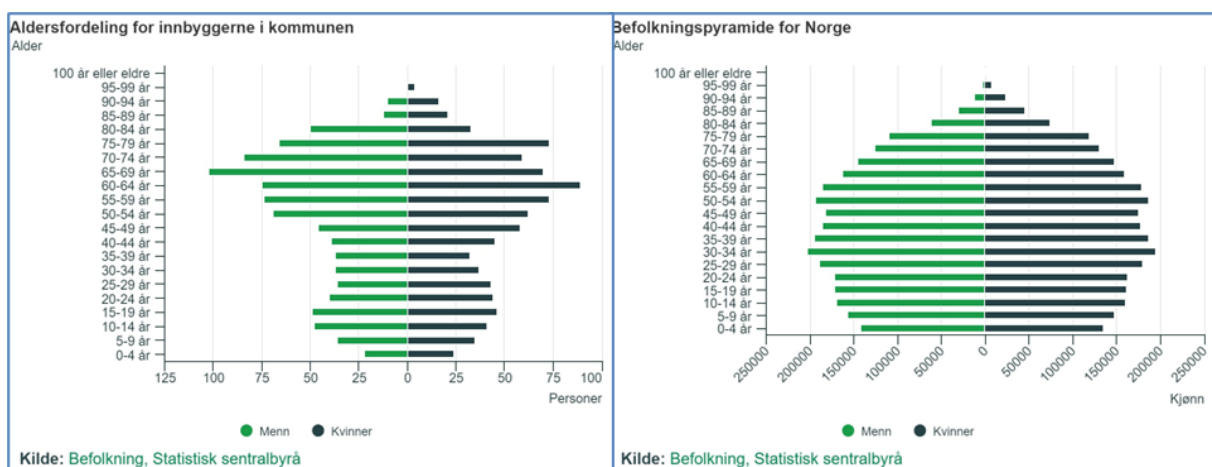
4.1 BEFOLKNINGSUTVIKLING OG SAMMENSETNING

Rendalen er en distriktskommune som i mange år har opplevd en sterk reduksjon i innbyggertallet. Pr 3. kvartal 2022 var folketallet nede i 1720 og statistikken preges av svært lave fødselstall, høye dødstall grunnet mange eldre i befolkningen og negativ netto innflytting, dvs. at flere flytter ut av kommunen enn inn til kommunen. Imidlertid har vi som en følge av krigen i Ukraina tatt imot et forholdsvis stort antall flyktninger som blir bosatt i kommunen, og dermed bidrar til befolkningsøkningen siste år.

Befolkningsutvikling og -sammensetning er viktige faktorer for å forstå den kommunale tjenesteytingen: det påvirker våre inntekter og kostnader, og endringer i både utvikling og sammensetning fordrer omprioritering av kommunens satsningsområder og ressursbruk.

Befolkningsutvikling Rendalen 2004-2024

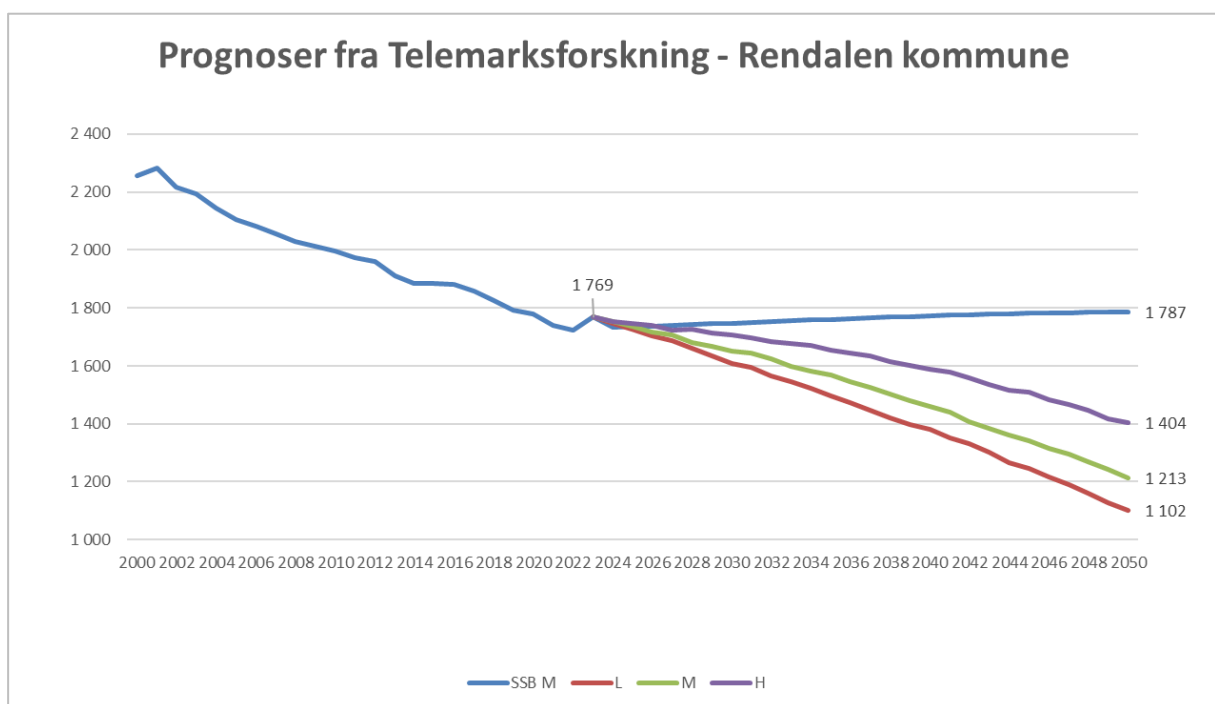

Befolkningspyramiden som viser aldersfordelingen på hhv befolkningen i Rendalen og nasjonalt pr. mars 2024.

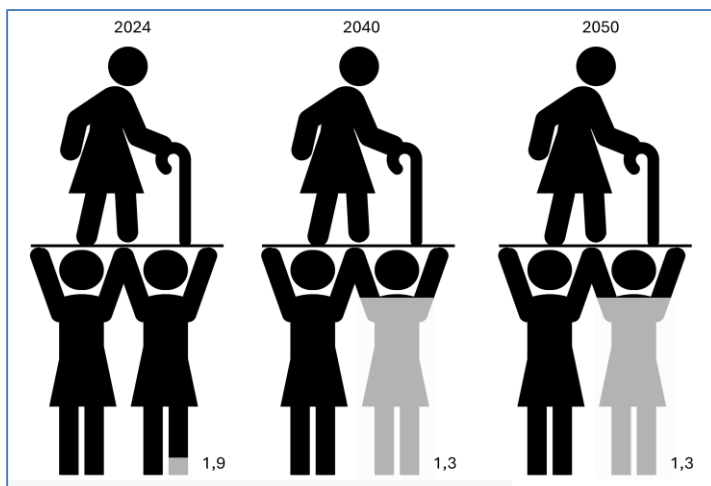
Sammen med den tidligere nedgangen i befolkningstallet, har kommunen hatt en sterk økning i gjennomsnittsalderen i takt med at de store barnekullene i etterkrigsårene har blitt eldre og eldre. En aldrende befolkning og nedgang i antallet i reproduktiv alder, dvs. som forventes å stifte familie og føde barn, har gjort at barnetallet også har vært i sterk tilbakegang. Vi får derfor en aldersfordeling som avviker fra landsgjennomsnittet og spesielt byene.

SSB sin modell for middels nasjonal vekst (MMMM-alternativet) legges til grunn for prognoserte innbyggertall fram mot hhv 2030 og 2050. Erfaringsmessig har Rendalen opplevd svakere verdier da vi har hatt nedgang i befolkningstallet, og har derfor fått utarbeidet prognoser som er noe justert for lokale erfaringsbaserte tall. Denne praksisen har vist at kommunen i sine prognoser har truffet vesentlig bedre enn de nasjonale prognosene. Disse befolkningsprognosene er utarbeidet av Telemarksforskning, og er basert på ulike verdier av attraktivitet for bosetting og næringsliv. Hensikten er å få fram mulighetsrommet for befolkningsvekst, altså hvor mye av folketallsveksten som kan påvirkes lokalt. Attraktivitetsverdiene er hentet fra analyser av attraktivitet for de ti siste årene. Alle scenariene tar utgangspunkt i at SSB sin framskriving for nasjonal befolkningsvekst skal bli som i hovedalternativet, men tar hensyn til ulike verdier av attraktiviteten for kommunen.

Modellen har ulike scenarier for utviklingen av folketallet i kommunen, alt etter hvor høy attraktivitet kommunen vil ha i fremtiden. Et scenario er at en lykkes med å skape høy og positiv attraktivitet for både bosetting og næringsliv (H). Modellen har også et scenario der den framtidige attraktiviteten er tilsvarende lav (L). Forskjellen mellom scenariet med lav og høy attraktivitet vil vise hvilket mulighetsrom det er for framtidig befolkningsutvikling. Et naturlig scenario er også der attraktiviteten er akkurat som middel (M). Det vil gi en vekst som er i tråd med det som er forventet ut ifra de strukturelle forholdene i samfunnet, bl.a. forventet migreringsgrad fra bygd til by. Det betyr at både flyttetallene og arbeidsplassveksten i næringslivet er lik forventet verdi. For mange kommuner kan en slik forventet utvikling være svakere enn det SSB (MMMM) legger til grunn. Figuren nedenfor viser hvordan de ulike alternativene er beregnet for Rendalen frem mot 2050, og man ser også avviket opp mot den nasjonale prognosen fra SSB med forventet svak vekst.

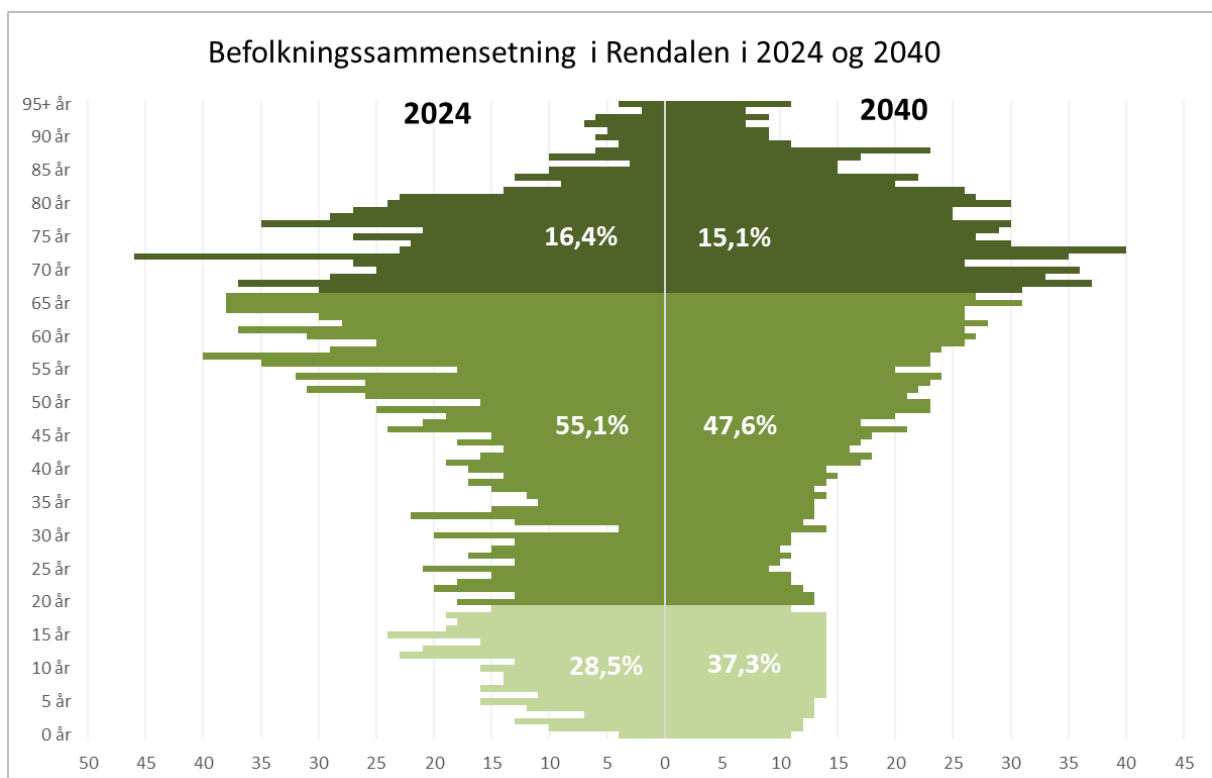
Aldersbæreevnen indikerer balansen mellom den yrkesaktive befolkningen og den eldre befolkningsdelen, og er kritisk for fremtidens økonomiske bærekraft samt velferdstjenester og helse- og omsorgstilbud. En reduksjon i forholdet mellom yrkesaktive og eldre vil sannsynligvis utfordre både personellressurser i helse- og omsorgssektoren og den generelle verdiskapingen og velferdsutviklingen. Personer mellom 67 og 80 år kan imidlertid forventes å være mer ressurssterke, med bedre økonomi, boforhold, høyere utdanning og helse enn tidligere generasjoner (regjeringen, NOU 2011:17).

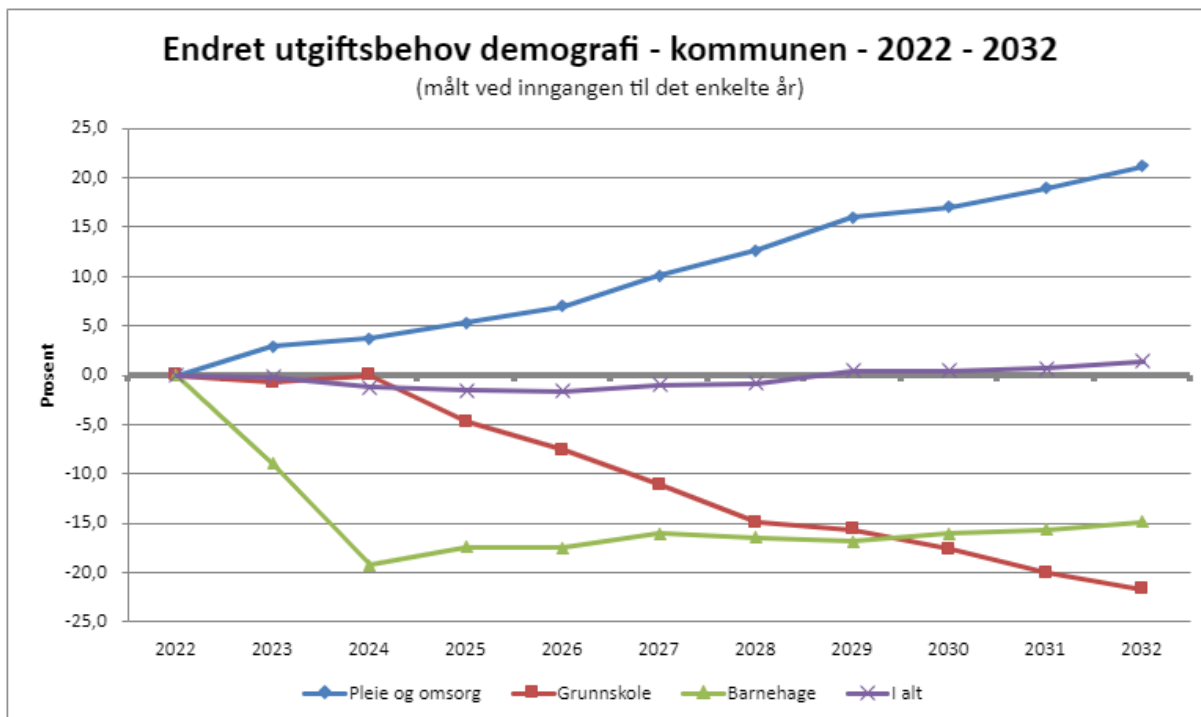
Aldersbæreevnen i Rendalen 2024, 2040 og 2050

I Rendalen hadde vi like før bosettingen av ukrainske flyktninger nådd en fordeling der vi hadde flere innbyggere over 66 år enn under 20 år, men har med våre nye innbyggere fått en forflytning med flere unge igjen. Allikevel har vi en krevende utvikling med få unge og dermed en framtidig forholdsvis lav andel yrkesaktive.

Aldersbæreevnen for Rendalen er i 2024 på 2, mens tilsvarende tall er 3 for Innlandet og 4 for Norge.

Befolkningssammensetning i Rendalen 2024 og befolkningsframskriving for 2040.

Kommunesektorens interesseorganisasjon (KS) har utarbeidet en egen demografimodell, som viser hvordan befolkningsendringer forventes å påvirke kommunenes utgifter. Her viser grafene forventet økning i utgiftsbehovet innen pleie og omsorg (blå strek), grunnskolen (rød) og barnehage (grønn). Den viser at det forventede utgiftsbehovet innen pleie og omsorg øker med nærmere 20 prosent, mens det går ned innen grunnskolen og barnehage. Denne utviklingen omtales som en «demografisk-økonomisk-spagat», og at det må til en sektorvridning for å møte denne utviklingen.

Endring i alderssammensetning og brukergrupper gir utfordringer med tilpasning av tjenestetilbudene, men vi må også ha fokus på å utvikle mulighetsrommet. Det har blitt mer populært å bo på landet, og korona-pandemien viste noen av fordelene med å ha godt med plass rundt seg. Relevante arbeidsplasser, attraktive botilbud og gode/trygge oppvekstvilkår er fortsatt de faktorene som vektlegges sterkest ved valg av bostedsregion. Å arbeide med tiltak for å gjøre Rendalen til et attraktivt sted å bo og besøke er både utfordringen og muligheten videre framover.

4.2 DELTIDSINBYGGEREN

Deltidsinnbygger kjenner sterk tilknytting til regionen der fritidsboligen ligger. I mange sammenhenger er de gode ambassadører og bidrar til lokal verdiskaping gjennom forbruk, dugnadsinnsats og lokalt engasjement. For flere er det et ekstra hjem, og i Rendalen har vi 2508 fritidsboliger.

Ved å tilpasse næringsvirksomhet og tilbud til deltidssinnbyggeren sine ønsker og behov kan lokalt næringsliv øke verdiskapingen. Deltidssinnbyggeren er ofte lojal og ønsker å støtte opp om lokal handel. Analyser viser et forbruk av matvarer på cirka kr 500,- pr døgn pr fritidsbolig og gjennomsnittlig bruk er rundt 60 døgn. Det betyr at de legger i gjennomsnitt kr 30 000,- pr år i de lokale dagligvarebutikkene.

Å legge til rette for økt bruk av fritidsboligene også utenfor høysesong er viktig for den lokale verdiskapingen. Flere bruksdøgn betyr som regel høyere omsetning for lokalt næringsliv. Sett med verdiskapingsbriller bør kommunen, utviklingsaktører og lokalsamfunnet ellers, hele tiden se på mulighetene for å legge til rette for nødvendig infrastruktur, aktivitetstilbud og arrangement som gjør det attraktivt å benytte fritidsboligen enten selv eller via utleiery så ofte som mulig.

Det gode samspillet mellom deltidsinnbygger, lokalt næringsliv, kommunen og de fastboende er og blir en drivkraft framover. Får en til det blir det lettere å få en bærekraftig samfunnsutvikling Rendalen kommunen.

4.3 LEVEKÅR OG FOLKEHELSE

4.3.1 Folkehelse

[Folkehelseundersøkelsen i Innlandet \(2023\)](#) og [Folkehelseprofilen for Rendalen](#) peker på noen viktige funn:

- De fleste i innlandet rapporterer god helse og trivsel.
- Lavere utdanningsnivå er ofte knyttet til dårligere rapportert: tilgang til tilbud og tjenester, helse, helse relatert atferd, sosiale relasjoner og livskvalitet.
- Det er en klar sammenheng mellom stigende alder og: mindre psykiske plager, mindre ensomhet, mindre alkoholinntak, sunnere kostholdsvaner og mer gunstige utfall livskvalitetsmål.

Gode oppvekstvilkår er avgjørende for barn og unges mulighet for læring og utvikling. Utdanning er nøkkelen til arbeid, som igjen fører til verdiskaping og et velfungerende samfunn.

Nasjonalt viser tall fra Elevundersøkelsen at norske skoler nådde mobbetopp i 2023 utfra den dystre statistikken for de siste 15 årene. 10 prosent av elevene i grunnskolen og VG1 blir utsatt for mobbing, og hele 15 prosent i 5. klasse og 13 prosent av elevene i 7. klasse. Mobbing kan også være en medvirkende faktor videre til skolefravær og utfordringer med å fullføre utdanningsløpet. Det foreligger ikke noen kunnskapsbasert forklaring på hvorfor tallet på elever utsatt for mobbing er det høyeste som er målt på mange år, men det pekes på medvirkende årsaker som ettervirkninger fra pandemien og stadig økende bruk av sosiale medier.

Tall fra elevundersøkelsen 2023-2024 viser at mobbing forekommer på skolene i Rendalen ([Elevundersøkelsen](#)). Vi har få elever og får derfor ikke opp detaljerte tall. Vi ser likevel at det er mobbing blant elevene, både på barnetrinnet og på ungdomsskolen. Begge skolene jobber forebyggende mot mobbing. Skolen har aktivitetsplikt for å sikre at elever har et trygt og godt psykososialt skolemiljø.

Viktige arenaer for forebygging av utenforskap og mobbing er barnehage, skole, organiserte fritidsaktiviteter og andre tilrettelagte møteplasser hvor barn og unge kan møtes. Foreldrenes engasjement er avgjørende for å fremme utviklingen av sosiale bånd mellom familier, og oppmuntre til vennskap mellom barn. En helhetlig forebyggende oppvekstplan skal sikre inkludering og forebygge mobbing. Å tilrettelegge for et godt og trygt læringsmiljø på skolene er viktig.

Arbeidet med psykisk helse blant barn og unge står sentralt. Det er ofte en sammenheng mellom organisering av tjenester og om kommunen har en helhetlig plan for psykisk helse barn og unge.

Kommunen kan ha mange gode enkelttilbud, men utfordringen kan være en helhetlig organisering. Samarbeidet kan være utfordrende da det handler om de ulike sektorenes rolle og ansvar. For å møte denne utfordringen vil kommunen arbeide etter en modell som er til hjelp i arbeidet med bedre tverrfaglig innsats (BTI). Det skal bidra til bedre oppvekstvilkår for barn og unge, og sikre et godt samarbeid med foresatte ved at tjenestene arbeider godt sammen på alle nivå.

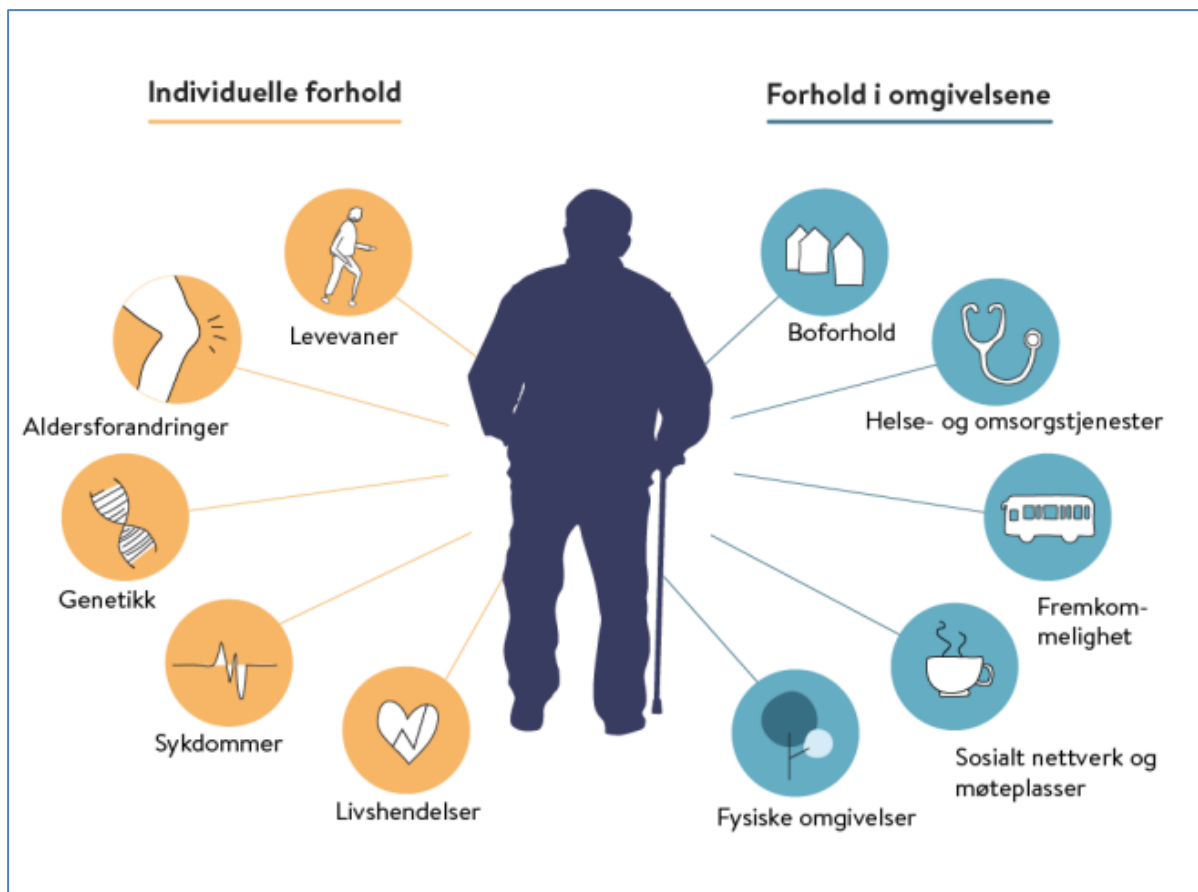
Det å stå utenfor fellesskapet, utenforskap, kan oppleves av mennesker i alle aldre og på ulike stadier i livet. Konsekvenser av utenforskap er ulikt for ulike aldre, men for alle kan det å stå utenfor fellesskapet være avgjørende for det å leve et godt liv. Hva som kan skape og forebygge utenforskap bør gjenkjennes i planer. Unge som står utenfor arbeid, utdanning og opplæring kan være et problem for samfunnet og den enkelte. Mange unge i utenforskap har lav utdanning, svak sosioøkonomisk bakgrunn og psykiske helseproblemer. Unge som står utenfor er ofte relasjonelt sårbare og økonomisk utsatt. De har gjerne behov for voksne som ser dem. De siste ti årene har andelen personer i alderen 15-29 år som hverken deltar i arbeid, utdanning og arbeidsmarkedstiltak ligget på mellom 10 og 11 % i Innlandet. For Rendalen var tallet 10 % i 2022. I kommunen er andelen unge som står utenfor ikke signifikant forskjellig fra landsnivået. Å redusere utenforskap i barnehagen, skolen og videregående opplæring er blant de viktigste langsiktige folkehelseiltakene for å redusere sosial ulikhet knyttet til helseforskjeller.

Rendalen kommune er en friluftskommune med nær tilgang til skog og fjell. Det er tradisjoner for idrett og friluftsliv i kommunen med flere arenaer for fysisk aktivitet. Lag og foreninger er viktige i sitt arbeid med å tilrettelegge for aktiviteten. Dette er lavterskeltilbud som kan utvikles videre, med både sosial og individuell virkning noe som er et viktig tema å følge opp i plan for Idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv (anleggsplan).

Det er mulig å påvirke helse og funksjon gjennom hele livsløpet, også i eldre år. Å legge til rette for helsefremmende levevaner gjennom hele livet, er viktig også for en god alderdom. Fysisk aktivitet og et variert kosthold har helsegevinster fordi det forebygger sykdom. En friskere befolkning vil kunne øke arbeidsdeltagelsen, redusere belastningen på helse- og omsorgstjenestene og bidra til at flere kan være selvhjulpne lengre. Nylig publiserte Helsedirektoratet en rapport med nye estimater for helseeffekter og samfunnsøkonomisk gevinst av fysisk aktivitet ([Kalkulator for å beregne helseeffekter av fysisk aktivitet - Helsedirektoratet](#)). En stor andel av norske helseutgifter skyldes livsstilssykdommer, og mange av disse kunne vært betydelig redusert med regelmessig fysisk aktivitet. Det vil være svært kostbart og utfordrende å behandle oss ut av dette utfordringsbilde. Derfor må vi satse mer på forebygging. God fysisk form er avgjørende for å være selvhjulpne i hverdagen, og i et samfunnsøkonomisk perspektiv vil det alltid være en fordel.

Økt helsekompetanse i befolkningen er fremhevet som sentralt for å nå mål om god helse og livskvalitet for alle uavhengig av alder. Helsekompetanse er evne til å forstå, vurdere og bruke helseinformasjon for å treffe gode beslutninger relatert til egen helse, enten det er sykdomsforebyggende tiltak, bruk av helse- og omsorgstjenester eller egenmestring av sykdom. Forebyggende tiltak er viktig for å møte utfordringen og også de unge må inkluderes. Kommunen skal bidra med god informasjon og veiledning til hele befolkningen fra før barn er født til livets slutt. Det blir derfor viktig å legge til rette for god fysisk og psykisk helse gjennom hele livet.

Andelen unge eldre (65-79 år) i kommunen er høyere enn i landet som helhet. Aldersvennlige lokalsamfunn handler om å gjøre samfunnet i stand til å møte utfordringene og mulighetene knyttet til en aldrende befolkning. Det innebærer et stort spenn av ulike tiltak for at vi skal bo hjemme lengst mulig, kunne oppholde oss i nærmiljøet, ha aktiviteter vi har lyst til å delta på og muligheten til å komme oss dit. I aldersgruppen 75 år og eldre er andelen som bor alene høyere enn i landet som helhet.

Figur som viser faktorer som påvirker eldres helse (Fra FHI/Folkehelseprofilen 2024)

Å ha gode helse- og omsorgstjenester som tar utgangspunkt i den enkeltes behov krever også en tjeneste som er omstillingsdyktig slik at stadig knappere ressurser brukes på bedre måter. Dette innebærer medvirkning, både internt i organisasjonen og med frivillig sektor, rådgivende organer og næringsliv.

Folkehelse settes i sammenheng med sosialt bærekraftige lokalsamfunn, der innbyggerne

1. har god tillit til samfunnet og hverandre
2. har tilgang til arbeid, utdanning og gode nærmiljø
3. føler at de hører til
4. og at de opplever trygghet.

Dette er sentrale mål for folkehelsearbeidet, og det blir viktig i videre planarbeid og utviklingsprosesser å ivareta disse målene på tvers av sektorer og fagområder i kommunen.

I folkehelseprofilen for Rendalen kommune har vi en negativ indikator når det gjelder drikkevann både hygienisk og for stabilitet. Det er en utfordring å ha oversikt over status/tilstand på de private vannforsyningene i kommunen. Det samme gjelder spredt avløp, der det er fare for å forurense drikkevann.

Fordi folkehelsen påvirkes av samfunnsmessige forhold, så vil det være viktig for kommunen å innarbeide folkehelseperspektivet tverrsektorielt i all kommunal planlegging. Det er også nedfelt i kommuneplanens samfunnsdel og tidligere Planstrategier.

4.3.2 Levekår

Levekår handler om de ressursene den enkelte har tilgang til og hvilke muligheter folk har til å dra nytte av ressursene og til å skape gode liv for seg og sine.

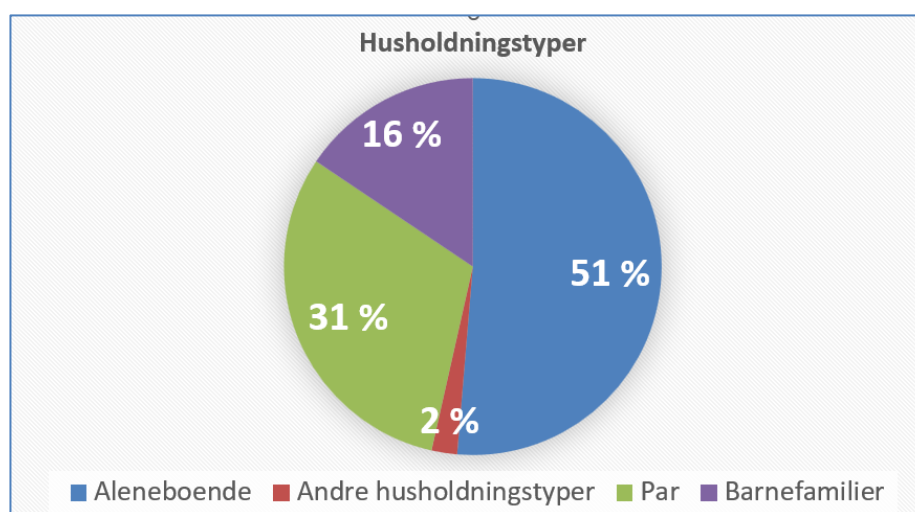
På oppvekst og levekårsområdet viser indikatorene (som grunnlag til [Folkehelseprofilen](#) og [Oppvekstprofilen](#)) at det er flere utfordringer innenfor området som samlet viser at det er behov for å jobbe helhetlig og systematisk med tidlig innsats og forebygging i kommunen. Barnevernreformen trådte i kraft 1. januar 2022. Det er i realiteten en oppvekstreform da den krever at hele oppvekstfeltet jobber sammen for å nå målsettingen med reformen. Reformen stiller nye krav til kommunene særlig mht. til forebygging, tidlig innsats, samordning, styring og ledelse. Kommunene er med denne loven gitt et tydeligere ansvar for å jobbe helhetlig med forebygging. Dette gjenspeiles også i annen lovgivning og føringer for barnehage, skole, helse og for kommunens virksomhetsstyring. Rendalen kommune er sammen med de andre Nord-Østerdalskommunene og felles Barneverntjeneste med i et eget prosjekt på dette området, der det skal utarbeides en felles plan for oppfølging av Oppvekstreformen.

Boligstandarden i Norge er generelt relativt høy. Likevel finnes det boliger som kan påvirke beboernes helse og livskvalitet i negativ retning. Med økte boligpriser og levekostnader fører dette til at de med lavest inntekt bor i boliger med lite areal og dårlig standard.

Tall for Rendalen kommune viser at andelen som bor i husholdninger med vedvarende lav inntekt, er høyere enn i landet sin helhet. Det samme gjelder for andelen barn som bor i husholdninger med vedvarende lav inntekt. Det ble i 2019 utarbeidet en plan mot barnefattigdom, der dette omhandles.

Andelen som leier bolig for de over 45 år, er høyere enn for landet som helhet. En egnet bolig i et godt bomiljø er et fundament for helse og livskvalitet. I Norge er det et mål at alle skal bo trygt og godt. Boligen må være tilpasset den enkeltes behov og være i et bomiljø som gir mulighet for å delta i samfunnet, knytte kontakt med andre og å utvikle og utfolde seg. Et bomiljø som gir mulighet for deltakelse og aktivitet er viktig for alle og særlig for barn og eldre.

Rendalen som i likhet med en rekke andre kommuner, vil i årene fremover få en økende andel eldre. Dette må kommunen planlegge for. Kvaliteter ved boligene og nærmiljøet som gjør det godt å leve i for eldre, er også godt for andre.

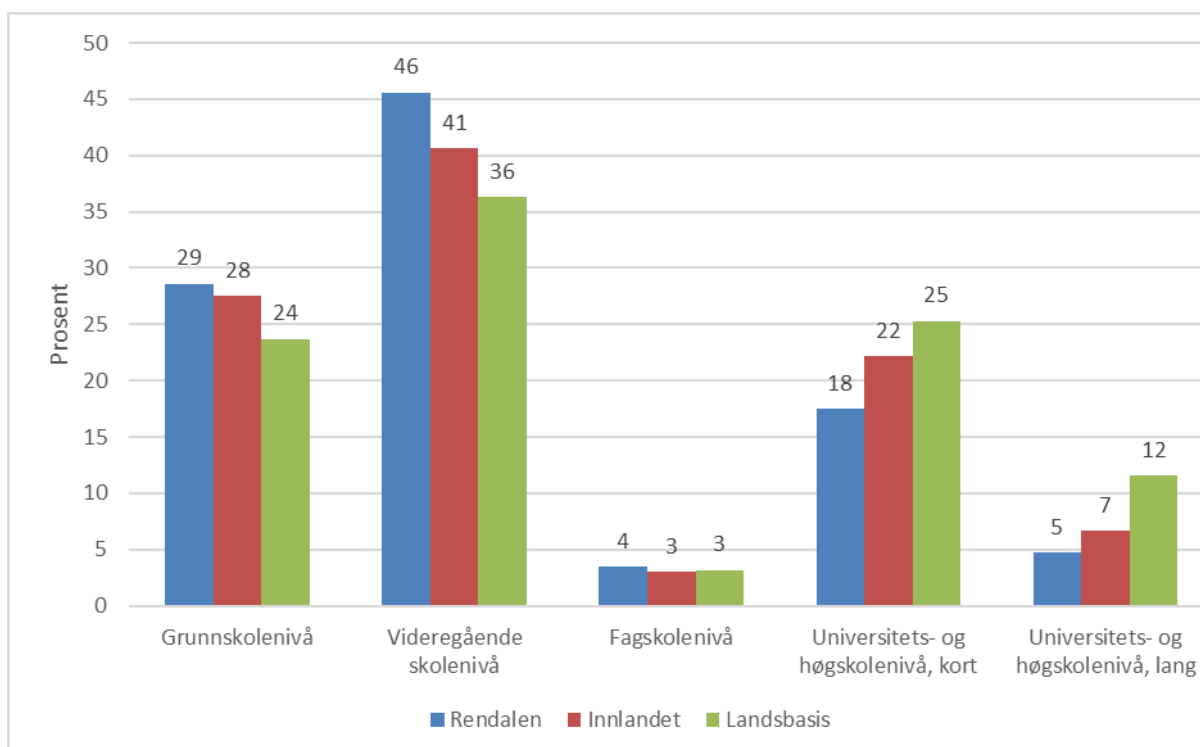
Fordelingen av husholdningstyper i Rendalen kommune

Rendalen kommune har enkelte boligsosiale utfordringer, og en viktig oppgave blir å forhindre at dårlige levekår videreføres fra en generasjon til neste, samt å forhindre at mennesker over lang tid forblir i en livssituasjon med dårlige levekår. For å utjevne sosiale forskjeller må man satse bredt for å gi innbyggerne god tilgang til egnede boliger og gode bomiljøer. Den boligpolitiske planleggingen for årene som kommer må ta med seg at bolig også er grunnlag for inkludering, utvikling og vekst, og at positiv utvikling i boligmarkedet bidrar til gode bomiljø og underbygger folkehelsemål. Kommunen skal ha en oversikt over behovet for både ordinære og tilpassede boliger for vanskeligstilte på boligmarkedet.

4.3.3 Utdanning og kompetanse

Utdanningsnivået i Rendalen kommune er relativt lavt, både sammenlignet med resten av Nord-Østerdalen og Norge totalt sett.

Hvis vi ser på fordelingen (siste tall er fra 2022) ser vi at 29% av befolkningen i Rendalen kun har grunnskoleutdanning, sammenlignet med 28% i Innlandet og 24% på landsbasis. I Rendalen gir dette 71% som har videregående, fagskole eller høyere utdanning, noe som er en økning fra 67% i 2014. Sammenlignet med andre kommuner i Nord-Østerdalen har Rendalen en høyere andel som kun har grunnskoleutdanning, men Rendalen har en høyere gjennomsnittsalder. Når vi ser denne statistikken i lys av befolkningsnedgangen, blir det tydelig at det er et betydelig behov for tilflytting av unge mennesker med utdanning til kommunen. I folkehelseprofil for 2024 ligger frafallandelen på 18%, som er på nivå med fylket og hele landet ([folkehelseprofil - FHI](#)). Det er en endring fra 28 % i perioden 2012–2014 og fra 22% i 2023.

Utdanningsnivå i Rendalen, Innlandet og på landsbasis. Tallene er fra 2022 ([SSB tabell 09429](#))

På oppvekst og levekårsområdet viser indikatorene som Folkehelseprofilen bygger på, at det er flere utfordringer innenfor området som samlet viser at det er behov for å jobbe helhetlig og systematisk

med tidlig innsats og forebygging i kommunen. Barnevernreformen trådte i kraft 1. januar 2022. Det er i realiteten en oppvekstreform, da den krever at hele oppvekstfeltet jobber sammen for å nå målsettingen med reformen. Reformen stiller nye krav til kommunene særlig mht. til forebygging, tidlig innsats, samordning, styring og ledelse. Kommunene er med denne loven gitt et tydeligere ansvar for å jobbe helhetlig med forebygging. Dette gjenspeiles også i annen lovgivning og føringer for barnehage, skole, helse og for kommunens virksomhetsstyring.

4.4 NÆRINGSLIV OG SYSSELSETTING

Det har tidligere vist seg at næringslivet i Rendalen, til tross for nedgang i antall arbeidsplasser, har utviklet seg bedre enn de strukturelle forholdene skulle tilsi. Det gjelder både for besøks- og basishæringen.

Distriktskommuner som lykkes med å fremme lokalt næringsliv har ifølge Distriktsenteret noen fellestrekk:

- Næringsutvikling ses i sammenheng med andre viktige kommunale innsatsområder som boligutvikling, inkludering, stedsutvikling og tilflytting mv.
- Kommunens rolle som forvalter, tjenesteproducent, og entreprenør ses i sammenheng.
- Kommunene har en forståelse for næringslivets behov og kartlegger næringslivets forventninger til kommunens tjenester.
- Økonomiske virkemidler (eksempelvis kommunale næringsfond) er til hjelp for å styrke kommunene i sitt arbeid overfor etablerere og eksisterende næringsliv.
- Kommunene prioriterer entreprenørrollen; er utadrettet, initiativrik, utvikler og følger opp næringslivet.

Punktene er innarbeidet i strategisk næringsplan.

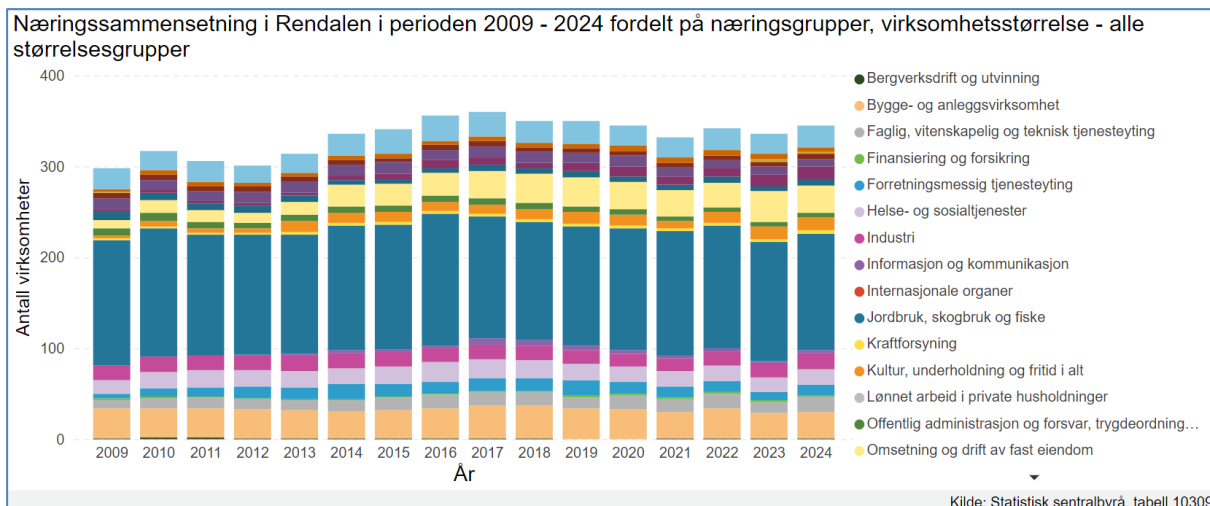
Det lokale og regionale handlingsrommet består i å skape økt bedrifts- og besøksattraktivitet:

Bedriftsattraktivitet handler om et steds evne til å ta i bruk kompetanse og tilgjengelig arbeidskraft. Bedriftssammensetning og -struktur, leveringsevne, innovasjonsklima og gründerkultur, tilgjengelig næringsareal, kommunal tilrettelegging og servicegrad, bedriftsnettverk og nødvendig kapitaltilgang osv. avgjør i hvilken grad man lykkes.

Besøksattraktivitet handler om å tiltrekke seg besøkende som fører til vekst i besøksnæringene. Godt omdømme, nødvendig kjennskap og positive oppfatninger skapes gjennom tilgjengelighet, relevans og servicegrad. Det kan være overnattingstilbud, hyttetomter, tilgang til de tjenester man forventer som gjest, tilrettelagte turløyper og tilgang til fritidsmuligheter. Besøksnæringer er de næringene som kundene fysisk må oppsøke, som handels- og servicebedrifter.

Dersom distriktskommuner skal lykkes med å tilrettelegge og stimulere til næringsutvikling, må de utnytte det lokale handlingsrommet. Arbeidet med nærings- og samfunnsutvikling må være koordinert. Kommunen må også ha forståelse for hva lokalt næringsliv trenger av støtte og bistand, og være proaktiv overfor bedrifter og gründerne.

Privat næringsliv i Rendalen er preget av små bedrifter og begrenset med kapital. I videreutviklingen av eksisterende bedrifter må det også tenkes nytt med tanke på samarbeid og produktområder som kan føre til koblinger mellom foredlings-, opplevels- og overnattingsbedrifter.

Utviklingen i Rendalslandbruket er imidlertid bekymringsfull, både med nedgang av antall gårdsbruk og sysselsatte, og med konsekvensene av rovdyrpresset i kommunen. Store deler av utmarka i Rendalen er beiteprioriterte områder, og er en ressurs som er viktig for landbruksnæringa og lokal verdiskaping. Utmarksbeite er også viktig for et biologisk mangfold og kulturlandskapet. Jordbruk, skogbruk og utmark er grunnlaget for store deler av kommunens bosetting og næringsliv. Landbruket inngikk i næringsplanen ved revidering 2022.

Ved årsskiftet hadde vi landets laveste arbeidsledighet, og flere arbeidsgivere sliter med å få tak i den rette kompetansen. Paradokset er at samtidig som vi mangler folk, står mange utenfor arbeidslivet, selv om de ønsker å jobbe. Kan en bedre inkludering, nye grep og tiltak gi oss løsningen på mangelen på arbeidskraft og kompetanse?

Det kan være lett å rette blikket utover og tenke at økt antall hjemflyttere, tilflyttere, arbeidsinnvandring og flyktninger kan løse rekrutteringsproblemene. Men situasjonen er den samme i hele Norge, og arbeidsinnvandringen har avtatt ettersom levestandarden og behovet for kompetanse også har økt i landene hvor arbeidsinnvandrerne kom fra. Økt levealder og nedgang i antall fødsler er en global utvikling.

Vi bør derfor samle kreftene og sette inn innsatsen der vi kan lykkes i det lange løp: Gjennom å få flere av de som i dag står utenfor inn i arbeidslivet. I dag står ca 4,1 prosent av de mellom 20–66 utenfor arbeidslivet. Ikke alle disse kan eller skal være i jobb av helsemessige grunner, men mange av de ønsker en tilknytning til arbeidslivet.

Det er flere områder vi bør satse på:

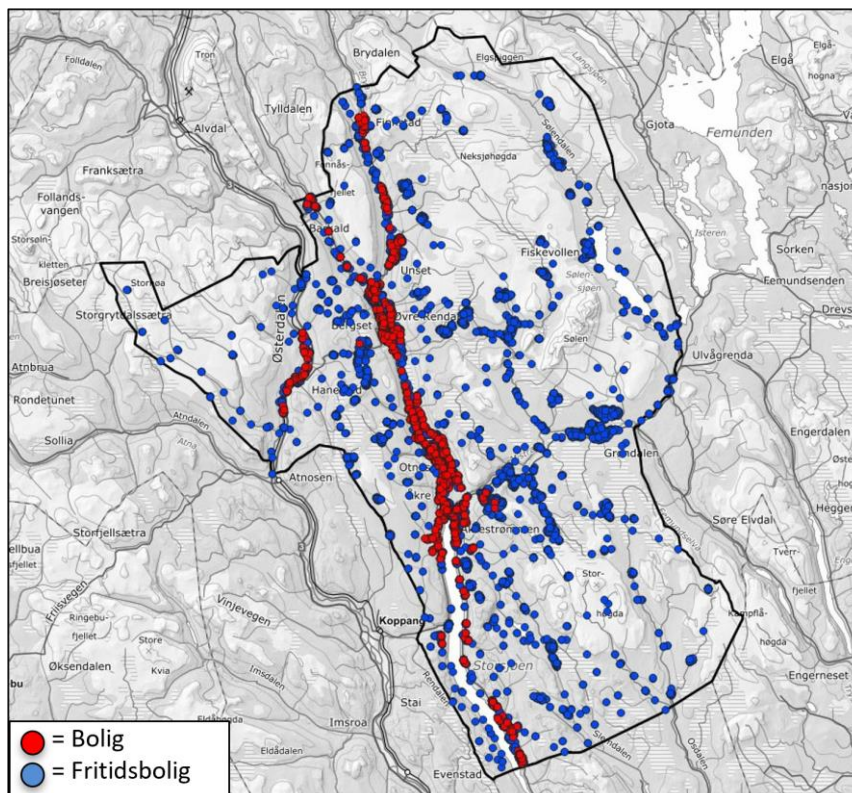
- Mange unge i alderen 20–29 år står i dag utenfor arbeidsmarkedet og utdanningssystemet, og målet bør være å integrere flere i arbeid og kvalifiseringsprogrammer.
- Det er nødvendig å redusere sykefraværet. Selv om ikke alt sykefravær kan forebygges på arbeidsplassen, kan forebyggende tiltak innen arbeidsmiljø, organisering og trivsel være en verdifull investering.
- For å møte framtidens kompetansekrav er også etterutdanning og kompetansetiltak viktige investeringer, og framover blir det viktig å sikre ansatte kompetansen som virksomheten trenger. Det handler ikke alltid om å nyrekruttere, men å gi ansatte muligheten til å tilegne seg ny kunnskap og kompetanse.
- Og vi må jobbe lenger! Gjennomsnittlig pensjoneringsalder var 65,6 år i Norge i 2023, men i framtiden må vi jobbe lenger. Pensjonsutvalget foreslår å øke pensjonsalderen i takt med at forventet levealder øker. Det er naturlig når vi lever lenger og har verdens beste helse. Økt

pensjonsalder vil løse noe. Som Fafu-rapporten «Seniorer i sykehussektoren: Hvordan beholde seniorenene og deres kompetanse?» pekte på, kan ett år lenger i jobb løse sykepleiermangelen

Utfordringene framover treffer kommunene ulikt. Allerede nå har flere av Norges kommuner flere innbyggere over 66 år enn under 20 år, og framover vil forskjellene øke. Det er ingen grunn til å tro at kampen om arbeidskrafta vil gå over, men her kan Rendalen ha en fordel med at vi allerede har taklet noen “eldrebølger” tidligere og kan ha erfaring med å tilpasse seg med den fleksible arbeidsstokken som det har vist seg vi har.

4.5 BOLIG OG FRITIDSBOLIG

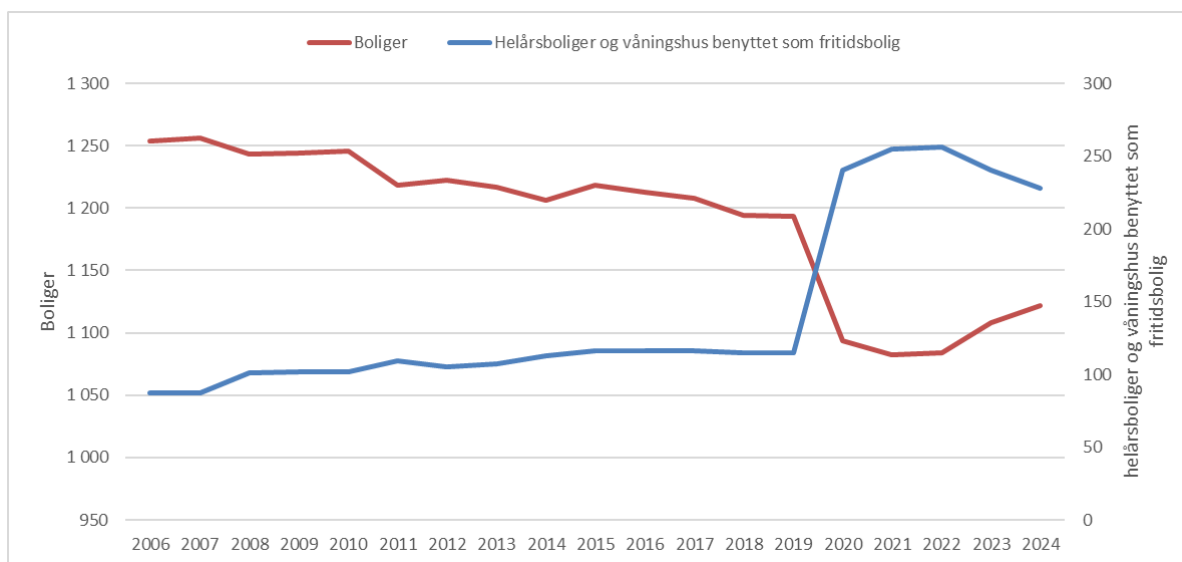
I kommuneplanens samfunnsdel 2015-2027 er ett av hovedmålene at Rendalen skal være en attraktiv kommune for bosetting og næringsliv. Vi skal ha regulerte og byggeklare tomter, det må omsettes brukte boliger og det må være mulighet for å leie bolig. Derfor må Rendalen kommune ha en bolig- og utleiepolitikk som bidrar til et velfungerende boligmarked. Tall fra 2023 viser at 81% av innbyggerne i Rendalen eier boligen de bor i selv, mens 19% leier bolig. Boligmarkedet skal forsøkes tilpasses befolkningens behov med tanke på antall boliger, type boliger, tilgang til tomter og beliggenhet. For den eldste delen av befolkningen forventes det endrede behov og ønsker, og nye boformer som ikke finnes i kommunen pr i dag forventes å bli etterspurt. Boliger er også et viktig rekrutteringstiltak, både for kommunens egne ansatte, men også for at kommunen skal klare å tiltrekke seg nyansatte som tilflyttere. Rendalen kommune ble derfor med i prosjektet “Boligutvikling i distriktene – Valdres og Nord-Østerdal 2022-24(26)” gjennom Innlandet fylkeskommune. Prosjektet skal stimulere til utvikling av et godt og variert boligtilbud i kommuner med svake boligmarkeder, og arbeidet her pågår videre.

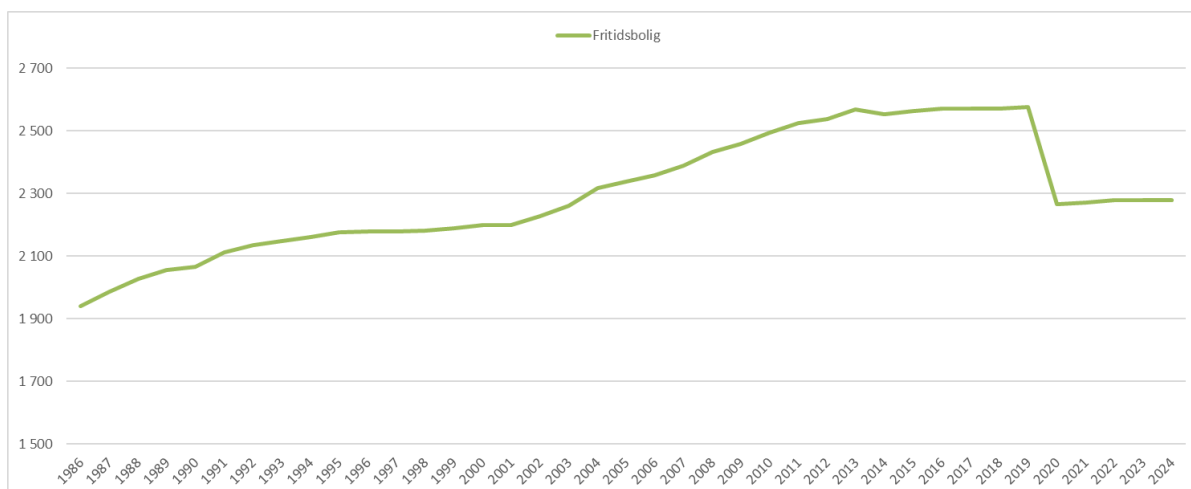
Utbredelsen av bolig (rødt) og fritidsbolig (blått) i Rendalen kommune.

Rendalen har (pr. 01.01.2024) 1122 boliger i kommunen og 2508 fritidsboliger. Av fritidsboligene er det 228 helårsboliger og våningshus som benyttes som fritidsboliger. Statistikken viser en voldsom nedgang i antall boliger og fritidsboliger mellom 2019 og 2020, mens det er en kraftig økning i antall helårsboliger og våningshus benyttet som fritidsbolig. Dette skyldes innføring av eiendomsskatt og befaringer/ retaksering i 2019, da det ble ryddet opp i registrerte bygningstyper, så tallene etter 2020 gir et mer riktig bilde av den faktiske situasjonen i kommunen.

Utviklingen i antall boliger, samt helårsboliger og våningshus som benyttes som fritidsboliger i Rendalen kommune fra 2006 og frem til 2024.

Utviklingen i antall fritidsboliger i Rendalen kommune fra 1986 og frem til 2024.

Etter 2022 ser vi en økning i antall boliger og nedgang i antall helårsboliger og våningshus benyttet som fritidsbolig. Dette skyldes til dels ordningen med strømstøtte fordi det i starten ikke var strømstøtte for fritidsboliger og helårsboliger/ våningshus som brukes som fritidsbolig. Forespørselen etter utleieboliger har også økt, dette for å kunne bosette Ukrainske flyktninger, noe som har ført til

at flere av de som har hus som blir brukt lite ser fordelene av utleie istedenfor å ha det som en fritidsbolig.

4.6 AREALSTRATEGI

Målt i areal er Rendalen en av Sør-Norges største kommuner og Innlandets største, men vi bor kun 1 innbygger per kvadratkilometer. Befolkningen er bosatt i dalførene i tettsteder, grender og spredtbygde strøk. Kommunen har eksisterende, samt planlagte boligfelt i tettstedene Øvre Rendal, på Holmegga, Otnes og Åkrestrømmen. Fremtidens arealforvaltning legger opp til en fortetting av eksisterende tettsteder for både bolig og fritidsbolig, men åpner også opp for mulighetene for å etablere spredt bebyggelse i distriktene, noe det er viktig å legge tilrette for i Rendalen.

Det er 2508 hytter og fritidsboliger i kommunen, disse ligger både i etablerte hyttefelt, som omdisponerte boliger i dalførene og spredt i kommunen. Hovedvekten av hyttene ligger i hytteområdene langs Engerdalsveien (FV27), med Renåfjellet som det største.

Gjennom revideringen av kommuneplanens arealdel tok politikerne stilling til noen prinsipper for videre utbygging av fritidsboliger. Disse prinsippene lå til grunn for planvask av tidligere avsatte områder i kommuneplanen. Her kom det blant annet frem at det ikke er ønskelig med etablering/ regulering av nye hyttefelt i Rendalen østfjell, men heller satse videre på områdene i hoveddalførene samt fortetting av områdene som allerede er regulert. En satsing på å fortette eksisterende hyttefelt har gjort at det kun er avsatt to områder for fremtidig fritidsbebyggelse i kommuneplanens arealdel, der kun et av disse vil ta hull på et område uten etablert bebyggelse. Legger man sammen regulerte tomter med planlagte nye hyttefelt i planforslaget til kommuneplanens arealdel 2024-2034 er det åpnet for utbygging av 1139 hyttetomter, noe som er en nedgang på 36% fra kommuneplanens arealdel 2014-2026, der tallet var 1782.

Dalførene, spesielt hoveddalføret langs Rena og Unsetåa, er preget av jordbruk. Ellers preges Rendalen av store skog- og fjellområder med myrer, vann og vassdrag. Spredt utover dette landskapet finner vi nærmere 100 større og mindre setervoller, der de fleste i dag i hovedsak brukes som fritidsboliger. Forvaltningen av setermiljøene kan derfor være en utfordring når man prøver å balansere hensynet til kulturlandskapet opp mot nye behov og ønsker for bruk. Vi ser også en økende bruk av seterbygningene i tilleggsnæringer til landbruket, noe som har vært et tema i revideringen av kommuneplanens arealdel. Det er positivt at bruk av setrene til tilleggsnæring i landbruket øker, da dette kan bidra til å bevare bygningsmassen. Med en økende bruk/ ønske om å ivareta seterområdene er det ekstra viktig at man er bevisst på å ivareta kulturminneverdiene i setermiljøene.

Næringsvirksomhet utover landbruk ligger hovedsakelig i tilknytning til tettstedene, først og fremst i Åkrestrømmen, Otnes, Bergset, Elvål og Hanestad. Elvål næringsområde ble ferdig regulert i 2023, men her er det behov for flomsikringstiltak før det kan etableres ny næring.

4.7 TRANSPORT OG INFRASTRUKTUR

I forbindelse med Nasjonal Transportplan (NTP) 2022-2036 er det utarbeidet [Handlingsprogram for fylkesveger 2022-2025](#). Den legger føringer for trafiksikkerhetsaktørens innsats i planperioden. Tiltaksplanen inneholder 19 innsatsområder med til sammen 158 oppfølgingstiltak, hvorav fylkeskommunene har fått ansvar for 20 tiltak. Flere av disse ligger under områder som fylkets trafiksikkerhetsutvalg (FTU) har ansvar for, eller som berører FTUs arbeid på ulike måter.

Nasjonal transportplan (NTP) er en stortingsmelding der regjeringen presenterer sin strategi for transportpolitikken. Meldingen presenterer regjeringens transportpolitikk og langsiktige plan for utforming av transportsystemet. Det overordnede transportpolitiske målet er «Et effektivt, miljøvennlig og trygt transportsystem i hele landet i 2050.» Stortingsmeldingen om Nasjonal transportplan 2025–2036 (NTP) ble lagt fram 22. mars 2024 NTP kan leses [her](#).

Kommunale veier er under utbedring og vil være utbedret ila 2024.

En godt utbygd infrastruktur for elektronisk kommunikasjon (ekom) er en viktig forutsetning for økt innovasjon og verdiskapning i næringslivet, og dessuten helt avgjørende for at innbyggere over hele landet får muligheten til å delta aktivt i samfunnet gjennom tilgang til tjenester på nett. Dette har blitt forsterket gjennom erfaringer fra koronakrisen med hjemmekontor og hjemme-undervisning og bruk av digitale hjelpemidler. Rendalen har mer enn 95% bredbåndsdekning innen utgangen av 2024.

Av stortingsmelding om Digital agenda for Norge [\[1\]](#) fremgår det at regjeringen blant annet har satt følgende mål for ekom-politikken:

- på lang sikt er målet at alle husstander skal ha tilbud om høyhastighetsbredbånd (100 mbit/s er definisjonen på høyhastighetsbredbånd).
- det skal være mobildekning der folk bor, jobber og ferdes.

Utbygging av bredbåndsinfrastruktur representerer ofte store kostnader. Kommunen har et viktig samfunnsansvar for å legge til rette for fremføring av elektronisk kommunikasjon både som planmyndighet, utviklingsaktør og grunneier.

4.8 KLIMA, NATUR OG MILJØ

4.8.1 Naturverdier og kulturarv

Rendalen er en stor utmarkskommune med betydelige natur- og utmarksressurser. Omtrent 23 % av arealet er vernet gjennom landskapsvern og naturreservater med ulike verneformål. Naturen og kulturhistorien er viktig for kommunens identitet, lokal stolthet og bolyst. I tillegg er jakt, fiske og friluftsliv viktig både for innbyggere, hytteeiere og turister. I prosjektet Opplev Rendalen og utviklingen av Rendalstunet (Bullmuseet) bygger man videre på Veidemannskulturprosjektet, der målet er å styrke samarbeid, særpreg, synlighet og salgbarhet i Rendalen med basis i bærekraftighet.

Rendalen har både villrein i vest og rendalsren i øst. Det er viktig å ivareta beiteområdene og trekkveiene til reinen. I Rendalen er spesielt Rendalsren under press fra hyttebygging og økt ferdsel, mens området i kommunen som inngår i Sølnekletten villreinområde ligger i en del av kommunen der det er lite/ ingen utbyggingspress. Reinen er et viktig vurderingstema ved bygge-, dispensasjons- og plansaker. Det arbeides med å utarbeide en felles sti- og løypeplan for kommunene som er en del av Sølnekletten villreinområde.

Det er et stort antall eldre kulturminner i kommunen i form av fangstgroper og fangstanlegg, kokegroper og spor etter bosetning som strekker seg flere tusen år tilbake i tid og vitner om stor aktivitet i tidligere tider. Fiskevollen, innlandets største og eldste fiskevær, nær 100 setervoller og Bullmuseet utgjør viktige deler av kulturarven som bidrar til lokal identitet og tilhørighet. En stor del av næringslivet, herunder landbruket, er basert på natur- og kulturressursene våre.

Riksantikvaren gjennomførte i 2022-2023 en kartlegging av kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse (KULA) der tre av områdene; *Søljensjøen og Isteren, Unsetgrenda og Unsetbrenna og Orvdalen, Spekedalen og Raudsjødalen* ligger helt eller delvis i Rendalen. Disse sammen med verdifulle kulturlandskap som Lomnessjøen østside, Østagrenda, Løkken-Brua og Bullbakkene, Haugset utgjør en viktig del av kulturarven i Rendalen.

I 2022 havnet Jutulhogget som ett av 100 steder i verden på Unesco's liste over geologiske landemerker med stor betydning for å forstå jordas historie, noe som tydeliggjør viktigheten av naturverdiene i Rendalen.

Regjeringen forventer at viktig naturmangfold, jordbruksarealer, vannmiljø, friluftsområder, overordnet grønnstruktur, kulturmiljø og landskap kartlegges og sikres i planleggingen. Gjennom friluftskartleggingen, kulturminneplanen og riksantikvarens kartlegging av KULA områder har vi fått et godt kunnskapsgrunnlag når det kommer til viktige friluftsområder, kulturmiljøer og landskap. Det er i tillegg gjort mye kartlegging av naturmangfold, men det er ikke samlet på noen god måte, noe arbeidet med en kommunedelplan for naturmangfold kan være med på å gjøre.

4.8.2 Miljø og klima

Regjeringen satt i 2023 som mål om å redusere klimautslippene med minst 55 % innen 2030 og 90-95% innen 2050 sammenlignet med 2005-nivå.

I Norge har utslippene gått ned med 4,7 % fra 1990 til 2022. I Rendalen er det tall for klimagassutslipp tilbake til 2009, disse tallene viser at fra 2009 til 2022 har utslippene gått ned med 13,9 %. Regjeringen har som mål at Norge skal være et lavutslippssamfunn innen 2050, noe som har vært et tema i arbeidet med felles klima og energiplan for seks kommuner i fjellregionen vedtatt i Rendalen 21.09.2023.

Den globale oppvarmingen fører til at klimaendringene vil øke i årene fremover og føre til mer ekstremvær, noe vi må forberede oss på. [Norsk klimaservicesenter](#) har laget klimaprofiler for fylkene, disse beskriver forventede endringer i vær og klima frem mot år 2100. I klimaprofilen for Hedmark forventes det en sannsynlig økning i episoder med kraftig nedbør med økende hyppighet og intensitet, som igjen fører til mer overvann. Det forventes flere og større regnflommer og en økning i flomvannføringen i mindre bekker og elver som igjen fører til en økt fare for jord-, flom- og sørpeskred.

NVE har utarbeidet aktsomhetskart for naturfarer. Disse er grove oversikter og har en del svakheter, noe som fører til et behov for nærmere utredninger innenfor områdene. NVE har støtteordninger for utarbeidelse av farekartlegginger, noe det i planperioden kan være aktuelt å benytte seg av.

En forvaltning som legger opp til fortetting av tettsteder og hyttefelt kan være med på å føre til et økende problem med håndtering av overvann, noe det må tas hensyn til i arealforvaltningen og byggesak. For å kunne hensynta dette ved fortetting dukker behovet for kartlegging av eksisterende situasjon i tettstedene opp.

Sikring mot naturfare, tilpassing og hensynet til klimaendringer i planleggingen er et viktig fokus fremover og nevnes flere ganger i de nasjonale forventningene til regional og kommunal planlegging 2023-2027.

Omtrent 1/3 av Rendalens jordbruksarealer ligger på det som tidligere har vært myrområder (Østamyrene). Disse ble drenert mellom 1977 og 1985. Her har det blitt gravd 5km med kanaler,

anlagt pumpestasjon og etablert flomforebygninger ([Forbygninger mot flom i Rena ved Østamyrene - NVE](#)). Vedlikehold av disse, samt tilpasninger til fremtidens klima er viktig for å ivareta jordbruksarealer og samfunnssikkerheten i kommunen, noe som fører til store kostnader årlig for kommunen.

Et større flomsikringsprosjekt av Tysla ved Elvål i samarbeid mellom NVE, Innlandet fylkeskommune og Rendalen kommune er under planlegging. Her tar fylkeskommunen en andel i forbindelse med flomsikring av FV 30, samt ny bro over elva Tysla, mens NVE tar kostnaden for flomsikringstiltakene, det vil bli en distriktandel på kostnadene til NVE som kommunen må dekke.

4.9 SAMFUNNSSIKKERHET OG BEREDSKAP

Siden pandemien i 2020 har samfunnssikkerhet og beredskap fått en stadig høyere fokus og i særdeleshet etter at Russland i februar 2022 invaderte Ukraina.

Risikobildet er i endring og Rendalen er påvirket av hendelser både lokalt, nasjonalt og globalt. Klimaendringer, tørke, flom og skred, pandemi, hybride/sammensatte trusler, krigen i Ukraina, situasjonen i Gaza og eskaleringen i Midt-Østen, stormaktrivaliseringen og en utfordrende sikkerhetspolitisk situasjon med land som Kina, Nord-Korea og Iran også involvert.

En endret og forverret sikkerhetspolitisk situasjon har også medført et økt fokus på sårbarheten til kritiske samfunnsfunksjoner og kritisk infrastruktur. Kommunen må derfor intensivere arbeidet med å revidere beredskapsplanverket dersom kraftforsyning, mobilnett, drikkevann/ sanitærvann, drivstoff, mat og medisiner blir mangelvarer. Vi må være forberedte og bygge et robust samfunn.

Samfunnssikkerhet defineres som den evne samfunnet har til å opprettholde viktige samfunnsfunksjoner og ivareta borgernes liv, helse og grunnleggende behov under ulike former for påkjenninger, og omfatter alle typer påkjenninger (ulykker, kriser og krig) som samfunnet kan utsettes for. Tiltak for å ivareta befolkningens sikkerhet og trygghetsfølelse og tiltak for å sikre kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner omfattes også av begrepet. Kommunen har lovpålagte oppgaver innen samfunnssikkerhet og beredskap, og skal jobbe systematisk og helhetlig med dette for å redusere risiko for tap av liv eller skade på helse, miljø og materielle verdier. Med bakgrunn i dette skal kommunen ha:

- en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse)
- en overordnet beredskapsplan
- et helhetlig og systematisk samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeid

Helhetlig ROS-analyse er det gjennom siste år arbeidet med sammen med de andre Nord-Østerdalskommunene. I etterkant av gjennomført og vedtatt helhetlig ROS skal kommunen vurdere hvorvidt det er behov for endringer i arbeidsmetode og innhold, som for eksempel å utarbeide særskilte tiltaksplaner for oppfølging.

4.10 KOMMUNAL TJENESTEYTING OG FORVALTNING

Kommunen er en sammensatt organisasjon med fire hovedoppgaver:

- Kommunen som politisk-demokratisk arena
- Kommunen som ansvarlig for tjenesteproduksjon overfor innbyggerne

- Kommunen som myndighetsutøvende organ i henhold til lover og forskrifter
- Kommunen som samfunnsutvikler

Kommunen har ansvaret for innbyggerne fra «vugge til grav». I dette ligger det mye ansvar og kommunens virksomhet spenner mellom svært ulike oppgaver. Hovedutfordringene er :

- flere eldre gir økt helse- og omsorgsbehov
- flere utenfor samfunns- og arbeidsliv
- mangel på personell og kompetanse
- digitalisering i ulik fart, retning og med ulik kraft
- klima-, natur- og miljøutfordringene tiltar
- demokratiet utfordres fra flere hold
- strammere økonomiske rammer krever tøffere prioriteringer

Tjenesteproducent

Kommunen har ansvar for en rekke velferdstjenester til sine innbyggere. Innen helse og omsorg, primærhelsetjeneste og sosialtjeneste skal det ytes lovpålagte tjenester og gis en god og verdig omsorg. En kostnadsvekst her kan være vanskelig å balansere i en tid der det er mangel på personell samtidig som velferdsbehovene øker, spesielt knyttet til yngre brukere av omsorgstjenester. Det forventes gode og tilrettelagte helse- og omsorgstjenester «overalt» og til enhver tid, forventninger som kan være vanskelig å møte fullt ut.

Innen barnehage og skole skal det ytes gode og oppdaterte opplæringstilbud. Forventningene til kommunal tjenesteyting oppleves som økende i tråd med den økende velferdsutviklingen i samfunnet.

Samtidig må kommunens tjenestetilbud til enhver tid tilpasse seg innbyggertallet og befolkningssammensetningen. Kommunens økonomi påvirkes av sammensetningen av innbyggere og bosetningsmønster. Sammensetningen av innbyggerne påvirker inntektene ved at rammetilskudd regnes ut etter antall innbyggere i forskjellige aldersgrupper. Vurderinger fra Statsforvalterens kommunebilder er vektlagt i planbehovene videre.

Forvaltning

Kommunen benytter ulike verktøy og metoder for strategisk utvikling av den kommunale organisasjon og for vurdering av forvaltningspraksisen i kommunen. Det er ønskelig å utvikle innbyggerdialogen videre for å involvere innbyggerne i beslutningsprosesser, og særlig i forhold til den digitale kanalen.

Myndighetsutøver

Kommunen har plikter og rettigheter som myndighetsutøver, og tildeler også rettigheter til innbyggerne. Blant annet innen helse/sosial og plan/bygningslovgivingen er kommunen aktiv myndighetsutøver. Innbyggerne skal få sine rettigheter seriøst behandlet, og rettssikkerhet skal være til stede. Dette fordrer at myndighetsutøvelse gjennomføres med kompetent saksforberedelse og forutsigbarhet. Det er en sentral balansegang mellom rollen som myndighetsutøver/forvalter og rollen som tilrettelegger og samfunnsutvikler.

Samfunnsutvikler

Kommunen skal bidra til å utvikle gode lokalsamfunn for innbyggerne. Kommunen har et bredt utviklingsansvar som skal ivaretas gjennom kommuneplanprosessen og gjennom samarbeid med en rekke aktører. Samarbeid om planlegging og næringsutvikling er som for de fleste kommuner en

viktig strategi for å påvirke samfunnsutviklingen, og benytte gode verktøy og kompetansenettverk blir viktig også videre.

Gjennom tiltak som bl.a. samhandlingsplattformene «Opplev Rendalen» og «Frivilligsentralen» utvikles samarbeidet mellom kommunen, næringslivet, lag og foreninger, frivilligheten og den enkelte innbygger for å styrke tilliten og omdømmet.

Arbeidsgiver

Som arbeidsgiver er det viktig å ha klare mål og visjoner, og å utvikle samholdet i organisasjonen for å støtte en helhetlig forståelse. Kommunens rolle og arbeidsmetoder er i endring. Brukermedvirkning, innbyggerdialog og samarbeid skal legges til grunn for samfunnsutvikling og utvikling av tjenestetilbudet. Ved å ta i bruk nye og bedre løsninger skal vi sikre bærekraftig og helhetlig tjenestetilbud til dagens og morgendagens innbyggere.

Demografiske endringer og økonomisk taktskifte gjør at det er behov for endring og omstilling. Kommunens tjenestetilbud skal videreutvikles slik at det ivaretar det økonomiske handlingsrommet vi til enhver tid har. Dette innebærer å prioritere tydeligere hvilke oppgaver kommunen skal løse og prioritere de som trenger det mest.

Kommunen har et betydelig antall ansatte utfra kommunens størrelse, innen alle nivå fra deltidsstillinger til spesialiserte fagstillinger, men vi vet at det blir en vedvarende mangel på tilgang på kompetent arbeidskraft og redusert økonomisk handlingsrom. Vi må derfor satse på kompetanseutvikling og rekrutteringstiltak for ansatte i organisasjonen, og videreutvikle bruk av digitale løsninger.

Vår evne til omstilling, innovasjon og samhandling vil avgjøre hvordan vi evner å løse utfordringene som samfunnet står overfor. FNs bærekraftsmål er et viktig bakteppe i utviklingen av samfunns- og arbeidslivet. Arbeidsgiverpolitikken skal støtte opp under dette og hovedutfordringer kommunen har som arbeidsgiver er:

- Tilgangen på kompetent arbeidskraft. Kommunen må være attraktiv for egne medarbeidere, nye arbeidstakere og samtidig mobilisere arbeidskraftreserve og bidra til inkludering.
- Evnen til omstilling, utvikling og nyskaping, slik at kommunen kan tilpasse virksomheten og utvikle tjenestetilbud i takt med nye utfordringer.

4.11 KOMMUNAL ØKONOMI

Rendalen kommune har etablert en modell for økonomisk bærekraft som skal sikre langsiktighet i økonomistyringen. Det innebærer et tidsperspektiv som skal gi handlefrihet og robusthet med målsetting om å:

- skape en forankring til langsiktig tenkning, utvikling og innovasjon som samsvarer med de fremtidsprognoser og utfordringsbilde som kommunen kan presentere frem mot 2040.
- skape bevisst- og ansvarsgjøring hos ansatte, tillitsvalgte og politikere slik at langsiktig bærekraft er forankringen for alle valg som tas
- fasilitere samspillet mellom løpende prosesser med kortsiktig tidsperspektiv, eksempelvis økonomiplan med årlig rullering av en fireårsperiode, og det langsiktige utviklings- og innovasjonsarbeidet som skjer fremover

Kommunen har derfor utarbeidet Perspektivmelding i tillegg til de årlige rulleringene av økonomiplanen.

Rendalen kommune har en god kommuneøkonomi, og et disposisjonsfond som muliggjør utviklingstiltak.

Kommuneøkonomien ventes å være forholdsvis stabil i neste planperiode, utfordringen vil være å rekruttere nok personell til å opprettholde tjenestetilbudet.

5 PLANBEHOV

Rendalen kommune har relativt mange planer, og forsøker å samle flere av disse i tverrsektorielle planer.

5.1 KOMMUNEPLANENS SAMFUNNSDEL

Samfunnsdelen bør oppdateres utfra samfunnsendringene vi har hatt siden 2015, bl.a. med:

- Klimaendringer
- FN's Bærekraftsmål
- Politisk sikkerhetsbilde
- Arealplan
- Demografiutviklingen
- Bosetting flyktninger
- Utenforskap

Siden sist planen ble vedtatt er det også kommet flere lovkrav inn til samfunnsdelen:

- Arealstrategi
- Samfunnssikkerhet
- Boligsosial lov

Også for at kommunestyret skal få anledning til å gjøre oppdateringer med de politiske satsningene som er aktuelle for valgperioden, anbefales det en revidering av samfunnsdelen.

Kommuneplanens samfunnsdel er svært ressurskrevende og innebærer involvering av mange, noe også Arealplanen er. De to kommuneplanene bør komme i hver sin planperiode

5.2 KOMMUNEPLANENS AREALDEL

Kommuneplanens arealdel er i slutfasen av en full revidering, så det vil ikke være behov for ny revidering av kommuneplanens arealdel i denne planperioden. Det foreligger ikke noen kommunalt initiativ til reguleringsplaner i perioden, men det kan komme private planforslag for både nye og gamle områder som er lagt inn, eller videreført i kommuneplanens arealdel.

5.3 ØVRIGE PLANER

Oversikt og sammenheng over kommunens planer er framstilt i Rendalen kommunes Planhierarki: [Planhierarki-2021-2024](#)

Plan	Vurdering og status
Arbeidsgiverpolitikken	Arbeidsgiverpolitikken har vært ute på høring. Til vedtaksbehandling.
Avfall og miljø 2019-2025	Felles kommunedelplan for FIAS-kommunene. Det er FIAS som har ansvar for revidering og det er ikke klart når denne skal revideres.
Barnefattigdom 2019-2029	Plan mot barnefattigdom videreføres.
Beredskapsplan	Sist revidert i november 2022, men er aktuell å revidere i planperioden basert på oppdatert kunnskapsgrunnlag "Helhetlig risiko- og sårbarhetsvurdering" og endringsbehov forøvrig. Har flere delplaner som må revideres, og nye utarbeides. Inngår ikke i planstrategien videre, er i eget årshjul for Beredskapsarbeid.
Boligpolitisk plan 2017-2029	Boligsosial lov §5 sier: Kommunen skal ha en oversikt over behovet for både ordinære og tilpassede boliger for vanskeligstilte på boligmarkedet. Må revideres.
Hovedplan Bygg	I stedet for en ny plan for Bygg, satses det på oppbygging i verktøyet LAFT for å få en god oversikt og status for videre vurderinger.
Digitaliseringsstrategi	Digitaliseringsstrategi tas opp i FARTT-samarbeidet som en oppfølging av Kompetanseløftet i regi av Digi Innlandet.
Forvaltningsplan Mefurua	Videreføres.
Geodataplan for NØGIS-samarbeidet 2021-2024	Revideres, gjennomføres av GIS-koordinator NØGIS, (Geodatasamarbeidet i Nord-Østerdal).
Helse- og omsorgsplan 2016-2026	Er under arbeid og forventes vedtatt i 2024. Rus og psykiatri innarbeides i planen, det samme med bl.a. demens. Kommunens rusmiddelpolitiske handlingsplan går ut i 2025. Denne er lovpålagt og må derfor rulleres. Alkoholpolitisk plan innarbeides i Helse- og omsorgsplanen, og Alkoholpolitiske retningslinjer revideres våren 2024. Folkehelseoversikten som kunnskapsgrunnlag oppdateres, og skal videre legges fram til orientering for kommunestyret årlig.
Helseberedskapsplan	Er under slutføring. Vurderes tatt opp igjen i slutten av planperioden.
Hovedplan veg	Legges opp til en mindre revidering i perioden.

2019-2026	
Idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv 2018-2022	Anleggsplanen "Plan for Idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv" må prioriteres nå i 2024 ettersom tippemiddelsøknader må ha forankring i gyldig plan.
IKT-strategi FARTT	Revideres, gjennomføres av FARTT IKT.
2017-2020	
Integreringsplan	Videreføres.
2019-2030	
Kommunedelplan for klima og energi 2023 - 2030	Planen videreføres i perioden, og har handlingsplaner som skal følges opp.
Kulturplanen (Kultur 2006 - 2010)	Har i inneværende periode kun vært på planleggingsstadiet og ikke kommet ordentlig igang. Legges derfor til restart inn i Planstrategien.
Kulturminneplan 2019-2030 - Kulturarven i Rendalen	Videreføres. Byggeskikkveileder for seterområdene som er et tiltak i handlingsprogrammet til kulturminneplanen kan bli aktuell utarbeidet sammen med Sjølen landskapsvernområde i planperioden.
Handlingsplan for likestilling og mangfold	Har en Likestillingsplan som hadde varighet til 2015, og en handlingsplan for likestilling og mangfold. Likestilling og mangfold tas opp i Arbeidsgiverpolitikken, og Likestillingsplanen utgår som egen plan.
Naturmangfold	Ny plan utarbeides med bakgrunn i tildelte eksterne midler i 2024, som kommunedelplan.
Aktiv strategisk næringsplan 2022 - 2030	Videreføres
Oppvekstplan 2017-2024	Er under arbeid og forventes vedtatt i 2024. En helhetlig plan for hele oppvekstområdet er en utfordring, men Oppvekstreformen (Barnevernsløven med ny §15-1) setter krav til en plan for kommunens forebyggende arbeid der kommunen skal fremme gode oppvekstvilkår. På oppvekst og levekårsområdet viser indikatorene at det er flere utfordringer innenfor området som samlet viser at det er behov for å jobbe helhetlig og systematisk med tidlig innsats og forebygging i kommunen. Barnevernreformen stiller nye krav til kommunene særlig mht. til forebygging, tidlig innsats, samordning, styring og

	ledelse. Dette gjenspeiles også i annen lovgivning og føringer for barnehage, skole og helse.
Reiselivsstrategi	Er utgått som egen plan og innarbeidet i Strategisk næringsplan.
Rusmiddelpolitisk handlingsplan 2007-2020	Interkommunal plan/retningslinjer. Rusmiddelpolitisk handlingsplan er lovpålagt og må derfor rulleres, men strategien tas inn i Helse- og omsorgsplanen og nye retningslinjer utarbeides på bakgrunn av dette nå i 2024.
Sti- og løypeplan 2015-2027	Foreslås revidert mot slutten av planperioden.
Trafikksikkerhetsplan 2017-2021	Er ikke revidert og må oppdateres som grunnlag for innspill til fylkeskommunale trafikksikkerhetstiltak og tildelinger.
Vann og avløp	Forslag til Hovedplan vann og avløp utarbeidet, men er på vent til etter vedtak arealplanen og påfølgende justeringer iht. til denne.
Plan mot vold i nære relasjoner 2019-2022	Vold i nære relasjoner er et krevende område å arbeide med, og et av fokusområdene til politiet. En rullering av denne bør prioriteres, men innarbeides som en del av Helse- og omsorgsplan, og retningslinjene oppdateres (utgår som egen plan).

6 PLANSTRATEGI RENDALEN KOMMUNE 2025-2029

6.1 HVORDAN ARBEIDE MED PLANOPPGAVER

Flere av planene som skal utarbeides omfatter eller påvirker flere virksomheter, og også kommunens brukere av tjenestetilbudet. Denne typen planarbeid kan være både kompleks og omfattende, der en må finne ut mer om utfordringer og muligheter samt hvordan en kan jobbe fram mot målet. Arbeidet med slike planprosesser organiseres derfor som prosjektarbeid.

Det gis et mandat til planarbeidet fra kommunedirektør til prosjektleder (PL). Kommunedirektør kan være både eier, oppdragsgiver og prosjektansvarlig (PA), og skal etterspørre resultater og ha et nært forhold til oppfølgingen av prosjektet, enten alene eller gjennom en styringsgruppe for prosjektet.

Prosjektleder, eller kommunedirektør, setter sammen en prosjektgruppe som består av relevante deltakere fra aktuelle fagområder som planen omfatter. Det skal være en tillitsvalgt med i prosjektgruppen. Prosjektleder skal lede prosessen i forhold til rammene som prosjekteier har satt.

Det skal utarbeides en prosjektplan for arbeidet, denne skal minimum inneholde organisering og framdriftsplan med milepæler og beslutningspunkt.

Det er viktig med involvering underveis i planprosessen, ikke bare gjennom høring av planforslaget. Aktuelle brukergrupper og/eller samarbeidsaktører inviteres med i dialogmøtet, eller oppfordres til å holde Gjestebud, for å få innspill til planen.

Planer som er hjemlet i plan- og bygningsloven skal legges fram til politisk behandling i kommunens planutvalg, som er formannskapet. Formannskapet legger så planutkastet til høring. Høringsfrist er

for de fleste planer seks uker. Høringsinstanser kan være nabokommuner, Statsforvalter, fylkeskommunen, andre fagrelaterte forvaltningsorgan, lag og foreninger. Planen skal også kunngjøres offentlig, minimum på kommunens hjemmeside, facebook-side og på servicekontoret/bibliotek.

Prosjektgruppen gjennomgår høringsinnspillene og vurderer de for innarbeiding/justering av planen, som så sendes kommunestyret for sluttbehandling og endelig vedtak.

Etter vedtak av planen bør det gjennomføres et oppfølgingsmøte hvor man legger en strategi for hvordan planen skal iverksettes. Planen følges opp videre via Framsikt-systemet.

6.2 PLANOPPGAVER I PERIODEN

Planoppgaver	Plantype	Type endring	Startår	2024	2025	2026	2027	Vedtaksår
Alkoholpolitisk plan	Intern/administrativ plan	Rullering	2024	X				2024
Beredskapsplan	Temaplan	Rullering	2027				X	2028
Boligpolitisk plan	Temaplan	Rullering	2026			X	X	2028
Geodataplan for NØGIS	Intern/administrativ plan	Rullering	2026			X	X	2027
Helse- og omsorgsplan	Temaplan	Rullering	2021	X				2024
Helseberedskapsplan	Intern/administrativ plan		2019	X				2024
Hovedplan vann og avløp	Intern/administrativ plan	Rullering	2020	X				2024
Hovedplan veg	Intern/administrativ plan	Rullering	2026			X		2027
Kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv (anleggsplan)	Temaplan	Rullering	2024	X				2024
Kommunedelplan naturmangfold	Temaplan	Ny	2024	X	X	X		2026
Kommuneplanens arealdel 2024-2034	Kommuneplanens arealdel	Rullering	2021	X				2024
Kommuneplanens samfunnsdel	Kommuneplanens samfunnsdel	Rullering	2025		X	X		2027
Kompetanseplan	Intern/administrativ plan	Rullering	2022	X				2024
Kulturplan	Temaplan	Rullering	2024	X	X	X		2026
Oppvekstplan	Temaplan	Rullering	2021	X				2024
Sti- og løypeplan	Temaplan	Rullering	2024				X	2029
Sti- og løypeplan for Sølnekletten villreinområde	Temaplan	Ny	2023	X	X			2025
Trafikksikkerhetsplan	Temaplan	Rullering	2024	X				2024